

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

**Vliv organizovaných zájmových
hudebních činností v mateřské
škole na rozvoj hudebnosti dítěte**

České Budějovice 2017

Vedoucí práce:

PaedDr. Alena Váchová

Autor práce:

Zuzana Lhotáková

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a internetových zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 7. července 2017

.....
LHOTÁKOVÁ Zuzana

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je zjistit individuální přínosy hudebních činností nad rámec běžného vzdělávacího programu pro rozvoj hudebnosti dětí. Dalším cílem je zjistit úroveň hudebních schopností u skupiny dětí předškolního věku, konkrétně pěvecko hudebně sluchových schopností, reprodukčních schopností, rytmického cítění, tonálního cítění a hudební paměti a zjistit jak se tyto hudební schopnosti rozvinou v období od října 2016 do února 2017. V teoretické části popíši jednotlivé složky hudebnosti dítěte a psychologická specifika dítěte předškolního věku ve vztahu k hudebnosti. Dále nastíním rámcové podmínky pro poskytování organizovaných zájmových činností v mateřských školách. V praktické části provedu testování 5 - 7letých dětí ve třech mateřských školách před počátkem hudebních zájmových aktivit. V poslední části bakalářské práce budu diagnostikovat pomocí měření rozdíl ve změně hudebních schopností u skupiny dětí docházejících do hudebního kroužku a u skupiny dětí, které jsou rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole.

Klíčová slova

Hudebnost, hudební činnosti, hudební schopnosti, organizované zájmové hudební činnosti, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, test hudebnosti.

Abstract

The aim of the bachelor thesis is to find the individual benefits of musical activities beyond the common educational programme for the development of children's musicality. Another objective is to determine the level of musical abilities in a group of children of pre-school age, namely singing-musical auditive skills, reproductive abilities, rhythmic sensation, tonal sense and musical memory, and to find out how these musical abilities developed between October 2016 and February 2017. In the theoretical part, I describe the individual components of the child's musicality. In addition, I outline the framework conditions for the provision of organized leisure activities in kindergartens. In the end the psychological specifics of the pre-school child in relation to musicality. I will outline the framework conditions for the provision of organized interest activities in kindergartens. In the practical part I test five-year-old children in three kindergartens before the beginning of musical activities. In the last part of the bachelor thesis I diagnose the difference in the change of musical abilities in the group of children attending the musical club and in the group of children who are being developed within the common programme in kindergarten.

Key words

Musicality, musical activities, musical abilities, organized leisure musical activities, General Education Programme at preschool education, musical test.

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PaedDr. Aleně Váchové, za odborné vedení bakalářské práce, trpělivost, věcné připomínky a rady, díky kterým mohla být tato práce zpracována.

Dále děkuji kolegyním z mateřských škol, které mi poskytly prostor pro diagnostické měření dětí a za jejich oporu a příjemnou spolupráci. Také samozřejmě nesmím opomenout děti, které po celou dobu byly úžasné a vstřícné.

V neposlední řadě také děkuji své rodině za velkou oporu a hlavně mým dvěma dcerám Elišce a Terezce za jejich podporu a trpělivost.

VLIV ORGANIZOVANÝCH ZÁJMOVÝCH HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE NA ROZVOJ HUDEBNOSTI DÍTĚTĚ

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 HUDEBNOST.....	9
1.1 Základní hudební schopnosti.....	10
1.1.1 Hudebně sluchové schopnosti.....	10
1.1.1.1 <i>Citlivost pro hlasitost</i>	11
1.1.1.2 <i>Citlivost pro barvu tónů</i>	11
1.1.1.3 <i>Citlivost pro výšku tónů</i>	11
1.1.2 Rytmické cítění.....	12
1.1.3 Tonální cítění.....	12
1.1.4 Hudební představivost.....	12
1.1.5 Hudební paměť.....	13
1.1.6 Hudebně tvořivé schopnosti.....	13
2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MŠ.....	15
2.1 Poslechové činnosti.....	16
2.2 Pěvecké činnosti.....	17
2.3 Instrumentální činnosti.....	18
2.4 Hudebně pohybové činnosti.....	18
2.5 Charakteristika hudebního vývoje dítěte předškolního věku.....	18
2.6 Organizace hudebních činností v MŠ.....	20
2.7 Organizované zájmové hudební činnosti v MŠ.....	20
2.8 Hudební výchova v RVP PV.....	22
2.8.1 Dítě a jeho tělo.....	22
2.8.2 Dítě a jeho psychika.....	23
2.8.2.1 <i>Jazyk a řeč</i>	24
2.8.2.2 <i>Poznávací schopnosti</i>	25
2.8.2.3 <i>Sebepojetí, city, vůle</i>	26
2.8.3 Dítě a ten druhý.....	27
2.8.4 Dítě a společnost.....	28
2.8.5 Dítě a svět.....	29

II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	30
3.1 Cíl a výzkumné otázky.....	30
3.2 Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek.....	30
4 VYHODOCENÍ POSUNU HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	32
4.1 Počáteční test hudebnosti.....	32
4.1.1 Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole.....	33
4.1.2 Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku.....	34
4.2 Závěrečný test hudebnosti.....	35
4.2.1 Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole.....	36
4.2.2 Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku.....	37
4.3 Vyhodnocení posunu hudebních schopností.....	39
4.3.1 Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřské školy.....	39
4.3.2 Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku.....	41
4.3.3 Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřských škol a dětmi docházejících do hudebního kroužku.....	43
4.3.4 Porovnání posunu v hudebních schopnostech dětí navštěvující hudební kroužek ve vazbě na pohlaví a věk dítěte.....	46
ZÁVĚR.....	48
Seznam použité literatury.....	50
Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	52
Seznam příloh.....	54

ÚVOD

„Hudba velmi prospívá zdraví, když ji náležitě užíváme.“

Pythagoras

I když má každý člověk k hudbě a zpěvu odlišný vztah, hrají nezastupitelnou roli v lidském životě. Někdo přijímá hudbu pouze pasivně, jiní mají hudbu jako hobby a někteří se hudbě věnují profesionálně. Vztah k hudbě se již vytváří od nejtělejšího věku a pro děti je velmi důležité, abychom se co nejdříve snažili pro ně vytvářet podnětné hudební prostředí. Samozřejmě, že blíže k hudbě bude mít dítě, když mu matka zpívala od prvních chvil jeho života, než dítě, které v tomto prostředí nevyrostá. Dříve se říkalo přísloví „Co Čech to muzikant“, ale nevím, jestli to můžeme říci i dnes. Hudebnost v rodinách upadá a děti zpěv většinou poznávají až při nástupu do mateřské školy.

Největší vliv má samozřejmě rodina a později mateřské školy, základní školy a základní umělecké školy. Sama vím ze své praxe, že děti hudbou žijí, jakmile uslyší tóny klavíru či jiného nástroje nebo nahrávky různých písní, dětem se rozzáří oči. Začnou se hned pohybovat, pozpěvovat a na tvářích se jim vytvoří úsměv.

V teoretické části popíši jednotlivé složky hudebnosti dítěte a psychologická specifika dítěte předškolního věku ve vztahu k hudebnosti. Dále nastíním rámcové podmínky pro poskytování organizovaných zájmových činností v mateřských školách.

V praktické části provedu testování 5 - 7letých dětí ve třech mateřských školách před počátkem hudebních zájmových aktivit. Z každé mateřské školy jsem náhodně vybrala 10 dětí, které se budou vzdělávat v rámci běžného programu mateřské školy a 10 dětí, které budou docházet do organizovaných zájmových hudebních činností (celkový počet - 60 dětí). Diagnostické měření hudebních schopností u jednotlivých dětí budu provádět dle testu hudebnosti pro předškolní věk hudebnosti pro předškolní věk (Kodejška, 1991). Kromě zjištění hudebnosti dětí u obou skupin je mým záměrem také zjistit, zda skupina dětí z hudebního kroužku se rozvíjí v hudebnosti ztelněji než děti, které do něho nedocházejí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNOST

Hudebnost se začíná vyvíjet již v prenatálním období, kdy matka například zpívá nebo poslouchá hudbu, která jí přináší příjemné pocity a tehdy již dítě tuto hudbu vnímá. Od prvních chvil života se dítě také hudebně projevuje – pláče, směje se, křičí. M. Vágnerová (1985, s. 20) ve svém díle uvádí: „*Řeč tónů má svoji neopakovatelnou sílu a vstupuje do života dítěte v jeho prvních chvílích. Právě proto můžeme říci, že v rámci estetické výchovy stojí v popředí hudební výchova.*“

Nejdynamičtějším obdobím v hudebním vývoji je období od 3 do 6 let věku dítěte, tedy předškolní věk dítěte. V tomto období je třeba optimálně a citlivě rozvíjet hudební schopnosti s ohledem na dané psychofyziologické možnosti dítěte. (Kodejška, 2002)

Vliv na rozvoj hudebnosti má v první řadě rodina. Největší podíl na rozvoji však nese matka dítěte. Přirozený kontakt mezi ní a dítětem vytváří intimní a pevné citové spojení. Od matky přijímá první též i první auditivní podněty, když slyší tóny a melodii matčiny mluvy. Zvláště matčin zpěv rozvíjí emocionální habitus dítěte, jeho hudební sluch. Sedlák ve své knize uvádí (1989, s. 78): „*Tyto citové a excitační podněty i sociální kontakty, které matka dítěti poskytuje, jsou přirozeným základem každé lidské osobnosti.*“ Právě zdravá výchova dítěte v rodině má nezastupitelné postavení.

Od 3. do 6. roku života dítěte se začíná na rozvoji hudebnosti také podílet mateřská škola, kterou dítě navštěvuje. Zde nacházejí dostatečné hudební podněty i děti, kterým v rodině zatím chyběly. V mateřské škole si dítě má osvojit základní pěvecké návyky, naučit se hudbu soustředěně poslouchat, získávat o ni zájem a pohybem vyjádřit obsah písně. Zpěv má vnést do života mateřské školy radost a optimismus. U dítěte se hudebnost projevuje v jeho zájmech a potřebách a také ji můžeme pozorovat i ve hře dítěte.

Hudební odborníci se hudebností zabývají od 19. století do současnosti. Za tuto dobu se shromáždilo mnoho materiálů, ale doposud není vytvořena přesná definice hudebnosti.

František Sedlák (1981, s. 51) definuje hudebnost takto: „*Pojem hudebnost zahrnuje složité vztahy lidské psychiky k hudebnímu umění: hudební vnímání a prožívání a mnohotvárnou hudební aktivitu, založenou na hudebních schopnostech, potřebách a zájmech.*“

Podle Fr. Čády neexistuje nehudební dítě. Hudebnost je všeobecná vlastnost a každý jedinec zdravý po duševní i tělesné stránce v sobě nese předpoklady k hudebnosti, ať jsou nadprůměrné, průměrné či méně podprůměrné či nadprůměrné.

1.1 Základní hudební schopnosti

Hudebně psychologické výzkumy ukázaly, že hudební schopnosti se kvalitativně i kvantitativně rozvíjí v závislosti na vnějších a vnitřních podmínkách. Vznikají na základě vnitřních předpokladů. Formují se v konkrétních hudebních činnostech. Hudební schopnosti jsou pak předpokladem k vytvoření příslušné dovednosti.

Hudebními schopnostmi se zabývalo mnoho hudebních odborníků, např. Fr. Sedlák, M. Holas, H. Váňová, M. Kodejška, aj. Právě zmíněný František Sedlák (1989, s. 35) vnímá hudební schopnosti takto: „*Hudební schopnosti jsou psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich přirozenou úspěšnost.*“

K základním hudebním schopnostem, které ovlivňují celkovou hudebnost, patří: hudebně sluchové schopnosti, auditivně motorické schopnosti, rytmické cítění, tonální cítění, hudební představivost, hudební paměť a hudebně tvořivé schopnosti (Kodejška, 2002, s. 11).

1.1.1 Hudebně sluchové schopnosti

Hudebně sluchové schopnosti umožňují dítěti vnímat a zpracovávat akustické vlastnosti hudby. Jsou důležitým předpokladem pro rozvoj hudebních činností. Sluchové schopnosti se rozvíjejí velmi brzy, dokonce dříve než rozumové a intelektové schopnosti. Umožňují dítěti kontakt s hudbou. M. Kodejška (2002) uvádí ze svých

vlastních měření, že hudebně sluchové schopnosti mají v předškolním věku odlišnou kvalitu a rozvíjejí se značně nerovnoměrně.

1.1.1.1 Citlivost pro hlasitost

Citlivost pro hlasitost je schopnost, která vzniká na základě odrazu intenzity zvuku v psychice dítěte a umožňuje mu vnímat dynamické změny v hudbě. Hlasitost se posuzuje podle fyzikální jednotky uváděné v hertziích (Hz). Zvuky s větší fyzikální intenzitou vyvolávají hlasitější odezvu a naopak. U dětí se citlivost pro hlasitost rozvíjí s ostatními hudebně-sluchovými schopnostmi prostřednictvím sluchových her a je založena nejen na podnětnosti hudebního prostředí, ale také na sluchových a motorických předpokladech. Děti předškolního věku dovedou bezpečně rozlišit rozdíly v intenzitě, kdy diferencují silné a slabé hudební a nehudební zvuky, vytváří si první asociační představy a ztvárňují je vlastními hudebními projevy (Kodejška, 2002, s. 12).

1.1.1.2 Citlivost pro barvu tónů

Citlivost pro barvu tónů je schopnost rozlišovat barvu tónů. Vytváří se v raném stádiu vývoje člověka a uplatňuje se při vnímání lidské řeči a je důležitou podmínkou ovládnutí rodného jazyka. Výrazný rozvoj je zaznamenán v souvislosti s rozvojem řeči, tzn. kolem druhého roku života dítěte. Citlivost pro barvu tónů se postupně zkvalitňuje a rozvíjí prostřednictvím motorické manipulace s předměty, které vydávají nejružnější zvuky. Předškolní děti projevují naprosto rozvinutou citlivost pro rozlišování barvy známých lidských hlasů a hudebních nástrojů (Kodejška, 2002, s. 13).

1.1.1.3 Citlivost pro rozlišování výšky tónů

Citlivost pro rozlišování výšky tónů je schopnost postihnout malé změny frekvence. Utváří se již v útlém věku dítěte. Citlivost je závislá na řadě faktorů, např. intenzitě tónů, frekvenci a umístění tónu v tónovém prostoru. M. Kodejška uvádí (2002, s. 14): „*Citlivost pro rozlišování výšky tónů je nezbytným předpokladem pro vnímání tónových postupů v melodii.*“ Fr. Sedlák (1986, s. 26) hodnotí tuto schopnost v předškolním věku jako: „*předstupeň komplexní funkce hudebního sluchu, chápající jako psychickou strukturu umožňující vnímat hudbu.*“

1.1.2 Rytmické cítění

M. Kodejška uvádí (2002, s. 17): „*Rytmické cítění je základní a nejstarší hudební schopností, která se rozvíjí z vrozeného pohybového instinktu a souvisí s psychomotorickými vlastnostmi dítěte.*“

Velký význam v rozvoji hudebnosti přisuzují rytmu naši pedagogové např. Fr. Čáda a Fr. Sedlák (1986, s. 48), který rytmus charakterizuje takto: „*Rytmus je univerzální pojem označující různé druhy pohybu, které organizuje v časové posloupnosti.*“ V díle M. Kodejšky (2002, s. 17) je rytmus definován jako: „*Střídání tónů různých délek v rámci taktu.*“

Do pojmu rytmus řadíme tyto složky:

- **Pulz** – Je sled stále se opakujících rovnocenných hudebních impulsů, které jsou shodně rozděleny v čase. Je jedním ze základních prostředků časového členění hudby (Kodejška, 2002, s. 18).
- **Metrum** – Je organizovaný rytmický pohyb založený na střídání přízvučných a nepřízvučných dob (tamtéž).
- **Tempo** – Je rychlost průběhu hudební interpretace. Citlivost pro tempo je v předškolním věku spojena s jednoduchými pohybovými projevy (taneční pohyby, poskoky, běh,...), (tamtéž).

1.1.3 Tonální cítění

Tonální cítění se rozvíjí prostřednictvím všech hudebních činností, ale nejčastěji zpěvem, kdy jeho kvalita může sloužit ke zjišťování rozvoje právě tonálního cítění. Vývoj tonálního cítění má odlišnou dynamiku a kvalitu a vyvíjí se podnětným hudebním prostředím. Značný vliv má stále opakování a kvalita hudebně sluchových schopností a nejvíce citlivost pro výšku tónu a hudební paměť (Kodejška, 2002, s. 19).

1.1.4 Hudební představivost

Hudební psychologie považuje hudební představivost za klíčovou hudební schopnost. Vyvíjí se na základě hudební paměti a rozvíjí se ve všech hudebních činnostech. Fr.

Sedlák (1990, s. 155) chápe hudební představivost jako: „*schopnost vytvářet, přetvářet a záměrně operovat s hudebními představami vzniklými v hudebních činnostech a promítnout hudbu jako strukturu do hudebního vědomí.*“

U předškolních dětí je hudební představivost velmi bohatá, zvláště když je do aktivit zahrnuto co nejvíce smyslů. Nejpodstatnější je sluch, který je nepostradatelný pro hudební vnímání.

Kvalita hudební představivosti je též ovlivněna motorickou činností v instrumentálních a pěveckých činnostech (Kodejška, 2002, s. 26).

1.1.5 Hudební paměť

Hudební paměť je základní hudební schopností, která se utváří spolu s vnímáním, hudebně analytickými schopnostmi, fantazií a její kvalita se odvíjí od rozvoje intelektových schopností. Dítě přijímá a osvojuje si hudbu, kterou si následně zapamatuje a vybavuje. Jak uvádí Fr. Sedlák (1986, s. 71) proces zapamatování ovlivňuje řada vzájemně se podmiňujících činitelů:

- **vnímající subjekt** – dítě vnímá a uskutečňuje hudební činnost na základě předcházejících hudebních zkušeností;
- **výstavba a charakter hudebního díla** – hudební výrazové prostředky vyvolávají u dítěte emocionální a poznávací reakce a jejich intenzita závisí na kvalitě, srozumitelnosti a náročnosti hudebního díla;
- **situace, v nichž se zapamatování uskutečňuje** – dochází k nejrůznějším situacím úmyslnou i neúmyslnou činností, které se uskutečňují v činnostech, které jsou vhodně motivované především prostřednictvím hudebních her;
- **mechanizmy zapamatování, případně zapomínání** – zapamatování by nemělo být založeno pouze na mechanické paměti, ale též na elementárním pochopení hudební výstavby jednoduchých poslechových skladeb a písní.

1.1.6 Hudebně tvořivé schopnosti

Tvořivost je velmi známý pojem a má svou velkou podstatu v životě člověka. Fr. Sedlák (1989, s. 92) definuje hudební tvořivost takto: „*Tvořivost v oblasti hudby je*

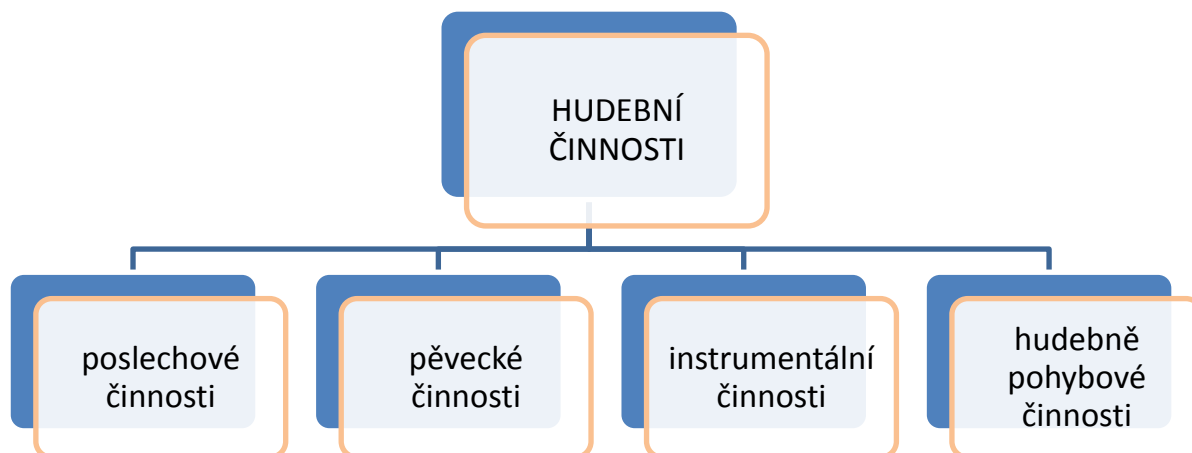
schopnost vnímat a aktivně prožívat hudbu, interpretovat ji, ale především objevovat a vytvářet nová hudebně výrazová spojení ke ztvárnění citových a myšlenkových podnětů a obsahů subjektu.“ výrazová spojení ke ztvárnění citových a myšlenkových podnětů a obsahů subjektu.“ Děti touží po hudebním vyjádření, které pro ně bývá příjemnou zábavou, tak přirozeně vznikají hudební tvořivé projevy. Hudební tvořivost můžeme v mateřské škole využít ve všech hudebních činnostech (poslechových, pěveckých, instrumentálních i hudebně pohybových). Děti mohou vymýšlet melodie, texty, při zpěvu mohou využít „hry na tělo“, vyjadřovat hudbu pohybem.

2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MŠ

Posláním mateřské školy je vytvořit dobré předpoklady pro rozvoj hudebních schopností. Do hudebně výchovné práce by měla proniknout především tvořivost, jež vychází ze soudobých psychologických, pedagogických, didaktických i muzikologických poznatků. V mateřských školách by si mělo dítě osvojit základní pěvecké návyky, naučit se hudbu soustředěně poslouchat, získávat o ni zájem. Zpěv sem vnáší radost.

Již od počátku předškolních institucí byla hudba součástí při vzdělávání dětí předškolního věku. V Praze roku 1832 v první opatrovně se hudební výchova směřovala do významného postavení díky vynikajícímu dílu Školka J. V. Svobody. Zpěv propojoval s ostatními výchovnými vlivy a při práci s dětmi přihlížel k psychickému vývoji dítěte předškolního věku. Děti byly podněcovány k nejrůznějším pohybovým improvizacím, které vycházely z rytmu písní. Později po roce 1869 se v mateřských školách začala uplatňovat Froebelova koncepce, která se opírala o hravá zaměstnání s určitými didaktickými pravidly. Místo samotného zpěvu pronikaly do hudební výchovy tzv. hry se zpěvy. Od dvacátých let 20. století se v předškolní hudební výchově uplatňovala rytmická koncepce J. Dalorozeho, která podmiňovala rozvoj hudebnosti především na základně rytmického cítění. V polovině sedmdesátých let byla situace v hudební oblasti v mateřských školách neuspokojivá. Dítě mělo malou možnost uplatňovat a rozvíjet své tvořivé schopnosti, aktivitu, potřeby a zájmy. Jednotlivé hudební činnosti byly často izolované a nemohly tak dětem přinést estetický zážitek a výchovný účinek (Kodejška, 2002, s. 40). V roce 1978 vznikl nový „Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy.“ Pedagogické působení na děti mělo být dle tohoto dokumentu nenásilné a mělo respektovat individuální zájmy a potřeby dítěte. Děti se začaly hudebně rozvíjet prostřednictvím čtyř druhů hudebních činností: poslechových, pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových (viz obrázek 1). V té době až doposud se doporučovalo propojení těchto hudebních činností. V tomto smyslu je podnětná práce Česká Orffova škola, která rozvíjí formou hry sluchové schopnosti, tonální cítění, hudební paměť, hudební představivost, hudební tvořivost a další hudební schopnosti.

Obrázek 1 - Rozdělení hudebních činností

2.1 Poslechové činnosti

„Píseň je nejzákladnějším prostředkem poslechových činností. Jejím prostřednictvím učitelka motivuje dětskou hru, libovolnou poznávací činnost, uklidnění těla, ale také je aktivizuje k přirozenému pohybu nebo činnosti, která směřuje k objevování elementárních hudebních prostředků.“ (Zezula, Janovská, a kol., 1987, s. 46 - 47)

Poslechem hudby se dítě předškolního věku učí rozlišovat, srovnávat a rozlišovat hudební prostředky a vytváří si tak hudební představy. Děti poznávají druhy hlasů a hudebních nástrojů. Při poslechu děti mohou vyjadřovat různé pocity a to slovně, kresbou, zpěvem či pohybem a rozšiřují si tak dosavadní hudební vědomosti. Poslechová činnost vstupuje do psychiky dítěte a je velmi důležité je spojovat s ostatními hudebními nebo esteticko-výchovnými složkami (Kodejška, 2002, s. 43). V díle J. Zezuly, O. Janovské, a kol., je uvedeno: *„Aktivace poslechových činností utkví především v propojování s aktivním projevem dětí s činnostmi pěveckými, instrumentálními, tvořivými utváření shodných či podobných melodických, pohybových forem zaměřených na kontrasty v melodii, v rytmu, tempu a hudební struktuře.“*

Děti 5 - 6leté by se měly učit rozlišovat různá hudební díla, poslouchat jednoduché písně s instrumentálním doprovodem. Při diskuzi o těchto ukázkách se děti utvářejí

sluchové schopnosti, hudební paměť, hudební představivost a podněcuje se jeho hudební tvořivost (tamtéž).

Při poslechových činnostech bychom měli děti nejprve seznamovat se zvuky přírody (zpěv ptáků, zvuky zvířat, déšť, šum větru ve stromech...) a postupně je seznamovat s hudebními činnostmi, které často spojujeme s pohybem (tancem, hrou na tělo, pohybovou hrou, atd.).

2.2 Pěvecké činnosti

Zpěv je mateřské škole základní hudební činností, která rozvíjí hlavní hudební schopnosti, dítě si jím vytváří emocionální vztah k písni, hudbě i okolnímu světu. Pěvecké činnosti můžeme spojovat s rytmizací i pohybem. Děti se mohou doprovázet na dětské Orffovy hudební nástroje nebo hrou na tělo. Děti předškolního věku se učí zpívat nápodobou rodiče či učitelky v mateřské škole. Kvalitu pěveckého projevu zlepšují hlasové a artikulační cvičení, které bychom neměli v mateřské škole opomínat (Kodejška, 2002, s. 45).

Děti 5 – 6leté, pokud jsou děti vhodně hudebně vedeny, jsou schopné zazpívat intonačně a rytmicky správně písni v rozsahu větším než je sexta. Pro děti je velmi přínosné korigovat jejich hlasový projev pomocí grafických náznaků pohybu melodie (stupínky, obrázky) a tím se mohutně rozvíjí jejich představivost (tamtéž).

Při zpěvu je velmi důležité navodit pohodovou atmosféru, vybrat píseň, která je dětem blízká, dávat důraz na správné držení těla, tvoření tónu. Zezula, Janovská se zmiňují o přínosech zpěvu pro zdraví dětí. „*Správně, šetrně prováděný zpěv je v předškolním věku také ochranou hlasu, protože se při něm zpevňují svaly hlasového ústrojí a hlas se stává odolnější i při mluvení. Zpěvem se prohlubuje dýchání, to umožňuje větší přívod vzduchu do plic, lepší okysličování mozku i lepší trávení.*“ (Zezula, Janovská, a kol., 1987, s. 51).

2.3 Instrumentální činnosti

Při instrumentálních činnostech rozvíjíme u dětí hudební schopnosti, dětskou hudební tvořivost, která je ovlivněna kvalitou auditivně motorických schopností. Při těchto činnostech seznamujeme děti s rytmickými nástroji, se kterými mohou vyjadřovat rytmus, metrum a instrumentálně projevit citlivost pro pulzaci. Podle Zezuly, Janovské, a kol., instrumentální hra dále tříbí estetický vkus dítěte, obohacuje jeho hudební činnost, rozvíjí smysl pro rytmus, cit pro hudební formu. Děti mohou např. doprovázet pohybová cvičení nebo doprovázet píseň. Pak také děti seznamujeme s melodickými nástroji a děti podle svých dovedností mohou hrát různé melodie (Kodejška, 2002, s. 45).

2.4 Hudebně-pohybové činnosti

Hudebně pohybové činnosti se podílejí na rozvoji hudebních schopností, zlepšují pohybovou koordinaci a přispívají k ladnosti pohybu. Tyto činnosti jsou v rodině i mateřské škole velmi oblíbené. Vyvolávají v dětech pocit radosti, prožitek z tanečního pohybu. Hudebně pohybovou výchovu uplatňujeme v různých formách a to v tělesných cvičeních s hudbou, dramatizacích písní, tanečních hrách, ve „hře na tělo“ nebo ve vlastních pohybech podle hudby.

Děti 5-6leté se při hudebně-pohybových činnostech seznamují s velkým množstvím tanečních prvků a mohou také k těmto činnostem využívat hudební nástroje Orffova instrumentáře.

2.5 Charakteristika hudebního vývoje dítěte předškolního věku

Podle M. Vágnerové (2005, s. 173 - 236) předškolní věk trvá od 3 do 6 - 7 let dítěte. Toto období je velmi důležité, vlivem vnějšího prostředí se probouzí vlivem vnějšího prostředí vrozené či dědičné dispozice. Základem pro zkvalitnění veškeré hudebně výchovné práce v předškolním věku je důkladné poznání hudebnosti dítěte a prostředí, v němž vyrůstá. V tomto období u dětí dochází k výrazným vývojovým proměnám jako

např. zrání sluchového, motorického a hlasového orgánu. Dále se zdokonalují hudební procesy, hudební paměť a obohacuje se sluchová představivost.

Kodejška upozorňuje, že bohužel v tomto období předškolního věku nejsou dosud uspokojivě zpracované úrovně hudebnosti. Jednou z příčin nedostatku odborné literatury, která by pojala tuto problematiku komplexně, je absence hudebně psychologických výzkumů.

Při zjišťování základních hudebních schopností bychom s dětmi měli pracovat v malých skupinách nebo individuálně. U dětí nelze zkoumat pouze jednu hudební schopnost, ale vždy celý komplex hudebních schopností.

Hudební schopnosti se v předškolním věku mohou rozvíjet intenzivněji, než se běžně předpokládá a někdy mohou dokonce předběhnout rozumový vývoj dítěte. Vlivy výchovy jsou závislé na kvalitě vnitřního vybavení dítěte a také na osobnostních rysech a psychických zvláštностech. Toto tvrzení bylo zjištěno u sourozenců navštěvujících stejnou třídu, kdy každé z dětí se v hudebnosti rozvíjely odlišně (Kodejška, 1991)

V předškolním věku dítěte bychom měli dítěti poskytnout dostatek hudebních podnětů. Pokud se jich v rodině i v mateřské škole dítěti nedostává, pak je přirozené, že bude hudebně zaostávat a přestane mít zájem o hudební dění. M. Kodejška (1991, s. 57) ve svém díle uvádí: „*Dovolujeme si tvrdit, že absence kvalitních hudebních podnětů má i svůj negativní vliv na ostatní osobnostní rysy*“.

V předškolním věku se také anatomicky utváří hlasový orgán, sílí hlasivkové svalstvo, tvoření tónů se automatizuje a tím se upevňují pěvecké dovednosti. Hlasový rozsah se v tomto období rozvíjí individuálně. Podle M. Kodejšky a M. Váňové (1989, s. 77): „*Hlasový rozsah dětí v předškolním věku je velice individuální a je podmíněn kvalitou vhodného základu, podnětného hudebního prostředí a cvikem v rodině a mateřské škole.*“ Většinou se však pohybuje v rozpětí d1 – a1, výjimečně pak některé nadanější děti zvládnou rozsah oktávy. Jak uvádí Fr. Sedlák (1989, s. 189): „*Rozvoj sluchového analyzátoru umožňuje vytvořit základní pěvecké dovednosti a také děti dovedou soustředěněji poslouchat a chápat vokální i přiměřenou instrumentální hudbu.*“ Děti začínají vyjadřovat pocity z hudby. Také se rozvíjí hudebně tvořivé schopnosti, kdy děti dokážou spontánně vytvořit text, melodii i pohybovou reakci.

2.6 Organizace hudebních činností v mateřské škole

Hudební výchova v mateřské škole je nedílnou součástí vzdělávacího procesu. Hudební činnosti by měly být zahrnuty do celého režimu dne mateřské školy. Při spontánních činnostech lze tyto činnosti dětem nabízet formou hudební nabídky, kdy děti mají k dispozici rytmické nástroje, mohou poslouchat písničky různého žánru, při kterých mohou spojit poslech s pohybem. Při pohybových činnostech se děti v hudebnosti mohou rozvíjet např. písněmi spojenými s pohybem doprovodnou hudbou nebo poslechem relaxační hudby. Některé rituály, které jsou částí celého dne, mohou být také zhudebněny např. přivítání dětí, zpívané rituály před svačinou, odpočinkem a též i píseň na probouzení dětí. Při řízených činnostech jsou dětem nabízeny činnosti poslechové, pěvecké, instrumentální a hudebně pohybové a děti se při nich rozvíjí ve všech hudebních schopnostech a to cíleně. V odpolední volné hře jsou dětem nabízeny činnosti obdobné jako při ranních spontánních hrách.

Hudební výchova by měla být realizována jako organizovaná činnost formou hry, při níž děti poznávají, tvoří a prožívají každý sám za sebe i společně v kolektivu radost z hudby (Zezula, Janovská, 1987). Organizovaná hra může být i reakcí na podnět, který dají samotné děti a právě takové hry děti nejvíce baví (Svobodová, 2010, s. 166).

2.7 Organizované zájmové činnosti v MŠ

Zájmové činnosti v mateřských školách vznikly z důvodu konkurenčního boje a také na přání rodičů. Dnes se staly módním trendem a zvykem. Nadstandardní zájmové činnosti hrají mnohokrát u rodičů velkou roli při výběru mateřské školy. Proto téměř každá mateřská škola nabízí dostatečný počet těchto činností, jako jsou např. výuka anglického jazyka, keramika, hudební, dramatické a výtvarné zájmové činnosti, hra na zobcovou flétnu. Měly by být vhodně začleněné do harmonogramu dne mateřské školy tak, aby nesuplovaly hlavní vzdělávací a výchovnou činnost. Podle E. Svobodové (2010) nemají děti v důsledku těchto organizovaných zájmových činností čas na vlastní zájmy, jako je volná hra.

Podle doc. PhDr. Evy Opravilové, CSc., která se v článku *Zájmové kroužky v mateřských školách* vyjádřila v Učitelských novinách (Opravilová, 2005) tak, že nenamítá nic proti nabízeným činnostem mateřskými školami nad rámec běžného programu, ale měli bychom si uvědomit, že do těchto zájmových kroužků děti přihlašují jejich rodiče a spíše tak uspokojují své představy než zájem dítěte. Říká, že i někteří z rodičů se snaží dětem zorganizovat čas tak, aby ho na ně zbývalo co nejméně.

S tímto názorem Mgr. Evy Svobodové a doc. Evy Opravilové naprosto souhlasím. Ze své praxe pozoruji, že mnoho dětí je do zájmových kroužků přihlášeno rodiči. U některých dětí je viditelné, že do kroužku nedocházejí s nadšením a spíše by dělaly jiné aktivity (volná hra, jiný zájmový kroužek...). V dnešní době je také velký trend dětí přihlásit do několika kroužků a tyto děti pak docházejí do dvou i více kroužků denně a nemají prostor pro vlastní volnou hru a často jsou velmi unavené.

Mateřská škola může zájmové kroužky provozovat buď, jako doplňkové programy, nebo jako službu za úplatu, která pak není součástí školního programu (mimoškolní) a většinou je vedou externisti. Dle RVP PV (RVP PV 2017): „*Integrované bloky mohou být v ŠVP doplněny různými dílčími projekty či programy, které škola uvádí a rozpracovává ze školního programu a dle potřeb pak zařazuje do plánu v rámci tříd; takové programy mohou být realizovány v rámci některé třídy nebo mohou sdružovat děti z různých tříd.*“ Dokument dále uvádí, že pokud mateřská škola nabízí dětem, popř. i jejich rodičům další služby, které probíhají mimo pravidelnou provozní dobu zařízení, mimo pracovní dobu učitelů a které jsou realizovány za úplatu (např. různé kroužky pro děti, příležitostná večerní či víkendová péče o děti, příležitostná péče o další děti – např. o sourozence, samostatné programy pro rodiče apod.), jedná se o aktivity (služby) „nadstandardní“, které nejsou součástí ŠVP a nemohou být uplatňovány na úkor jeho rozsahu a kvality), (RVP PV, 2017).

Hlavní cíl zájmových hudebních činností by měl směřovat k pozitivnímu vztahu dítěte k hudbě. Děti velmi rády zpívají a při zpěvu je pro ně nejdůležitější vlastní prožitek. Učitelka by měla vždy děti motivovat tak, aby děti vše dělaly dobrovolně a s radostí. Je důležité navodit příjemnou atmosféru. Řízení zájmových hudebních činností vyžaduje cit pro dětskou duši. Jednou z nejzásadnějších motivací je samotná učitelka (tj. hezky zazpívaná píseň, pěkný tón a barva zpěvního hlasu, hra na hudební nástroj). Důležitou motivací je také střídání činností a aktivit.

2.8 Hudební činnosti v RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je základní kurikulární dokument na státní úrovni. První verze tohoto dokumentu vyšla v roce 2001 a v roce 2004 byla tato verze aktualizována. V roce 2016 byl rámcový vzdělávací program upraven. Následně byla úprava Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání provedena na základě ustanovení zákona č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Upravený RVP PV nabývá účinnosti od 1. 9. 2017.

Rámcový vzdělávací program stanovuje požadavky na předškolní vzdělávání. Je podkladem pro vytvoření školních vzdělávacích programů (ŠVP).

Obsah vzdělávání v RVP PV není rozdělen do výchovných složek (jazyková, literární, tělesná, výtvarná, hudební, dramatická...), ale je uspořádán do pěti oblastí, které se navzájem prolínají, ovlivňují a prostupují (RVP PV 2016, s. 15-31). Jde o oblasti:

- Dítě a jeho tělo – biologická oblast
- Dítě a jeho psychika – psychologická oblast
- Dítě a ten druhý – interpersonální oblast
- Dítě a společnost – sociálně-kulturní
- Dítě a svět – environmentální oblast

Každá oblast vymezuje dílčí cíle, vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika. Ve všech těchto oblastech se hudební činnosti mohou uplatnit a všechny oblasti mohou přispět k rozvoji hudebnosti dítěte.

2.8.1 Dítě a jeho tělo

Cílem pedagoga je podporovat fyzickou pohodu, zlepšovat tělesnou zdatnost dítěte. Dílčím vzdělávacím cílem v této oblasti by měl být správné držení těla při zpěvu, naučit dítě správně dýchat (dochází k okysličení těla a prokrvuje se organismus), spojovat zpěv

s pohybem (pohyb je důležitý pro zdravý rozvoj dítěte). Při pohybu u dítěte rozvíjíme kromě hrubé i jemné motoriky a prostorové orientace i rytmické cítění. Do této oblasti také spadá hra na hudební nebo rytmické nástroje. Dítě si rozvíjí jemnou motoriku, smyslové vnímání a koordinaci pohybů. Také je v této oblasti vhodné uvést poslech hudby, která vede k uvolnění těla a k fyzické pohodě. Při poslechu u dítěte rozvíjíme především sluch a smyslové vnímání. Poslech také propojujeme s pohybovou nebo výtvarnou výchovou a tím rozvíjíme představy a fantazii (RVP PV, 2016, s. 15).

V RVP PV se v této oblasti uvádí (RVP PV, 2016): „*Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou i pohybovou zdatnost, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.*“

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- lokomoční i nelokomoční pohybové činnosti
- hudební a hudebně pohybové hry a činnosti
- zdravotně zaměřená cvičení (dechová, uvolňovací, relaxační)
- činnosti zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí (RVP PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- umět sladit pohyb s rytmem a hudbou
- sluchově rozlišovat zvuky a tóny
- ovládat koordinaci ruky a oka
- zacházet s jednoduchými hudebními nástroji (RVP PV, 2016)

2.8.2 Dítě a jeho psychika

Záměrem pedagoga v této oblasti je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost. Rozvíjet intelekt dítěte, řeč a jazyk, poznávací funkce, city a vůle, stejně tak i jeho sebepojetí, kreativitu a fantazii (RVP PV, 2016, s. 17).

Tato oblast se dále dělí do třech podoblastí:

2.8.2.1 Jazyk a řeč

Cílem této podoblasti je rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivní (vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Podstatný je také rozvoj verbálních i neverbálních komunikativních dovedností a kultivovaného projevu (RVP PV, 2016, s. 17).

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, vokální činnosti
- dramatizaci
- zpěv spojený s pohybem
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků
- melodizace říkadel, hra na ozvěnu
- pohybová improvizace na slyšenou hudbu
- hra na tělo, pantomimické ztvárnění děje písně
- tanečky, pohybové hry ve dvojicích (RPV PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat, rozvíjet neverbální komunikaci
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku písně, básně)
- naučit se nazpaměť krátké texty básní či písní
- učit se nová slova a aktivně je používat, umět vytvořit jednoduchý rým
- soustředěně poslouchat hudbu
- rozvíjet rytmické cítění (RPV PV, 2016)

2.8.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Zde se měl pedagog snažit rozvíjet, zpřesňovat a kultivovat smyslové vnímání, rozvíjet paměť, pozornost, představivost i fantazii. Důležité je také posilování tvořivosti a přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování), (RVP PV, 2016, s. 19).

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- smyslové hry, hry na rozvoj smyslového vnímání
- hry podporující hudebně pohybovou tvořivost, představivost a fantazii
- melodizace a rytmizace jednoduchých textů, jejich pohybový doprovod
- hudebně pohybové hry, taneční a pohybová improvizace na slyšenou hudbu
- pohybová hra na zrcadlo, rytmicko-melodická hra na ozvěnu
- jednoduché tanečky (RVP PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- vědomé využívat smyslů, prostřednictvím sluchu
- soustředit se na hudební a hudebně pohybové činnosti, vnímat je a udržovat pozornost
- chápat prostorové pojmy (dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi, vpravo, vlevo, apod.)
- naučit se nazpaměť krátké texty písní, úmyslně si je zapamatovat a vybavit
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých hudebně pohybových a dramatických činnostech i ve slovních výpovědích k nim
- využívat sluchovou paměť, hudební představivost
- hrát na jednoduché hudební nástroje (RVP PV, 2016)

2.8.2.3 *Sebepojetí, city, vůle*

V této podkategorii by pedagog měl rozvíjet pozitivní pocity ve vztahu k sobě, získávání sebedůvěry a osobní spokojenost. U dítěte by se měly rozšiřovat poznatky, schopnosti a dovednosti umožňující pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit. Má se kultivovat estetické vnímání, cítění a prožívání (RVP PV, 2016, s. 21).

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- estetické a tvůrčí hudebně pohybové aktivity
- dramatické činnosti, mimické vyjadřování nálad při poslechu hudby
- taneční hry
- jednoduché instrumentální doprovody říkadel, písní, rytmická i melodická improvizace
- pohybová improvizace na slyšený hudební doprovod (RVP PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- prožívat radost z poslechu a pohybového doprovodu hudby
- soustředit se na hudební činnosti, vžít se do hudebně pohybových, poslechových aktivit
- uvědomovat si příjemné i nepříjemné citové prožitky při setkávání s hudbou
- prožívat a dětským způsobem projevovat, co cítí při poslechu hudby
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků
- zachytit a vyjádřit své prožitky (pomocí hudebně pohybové či dramatické improvizace), (RVP PV, 2016)

2.8.3 Dítě a ten druhý

Hlavním záměrem pedagoga je při interpersonální oblasti podporovat vytváření vztahů dítěte k druhému dítěti či dospělému. Také kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci (verbální i neverbální) a kooperaci, zajišťovat podobu těchto vztahů a posilovat prosociální chování (RVP PV, 2016, s. 23).

V této oblasti se v RVP PV (RVP PV, 2016) uvádí: „*Pedagog by měl dítěti nabídnout sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy*“.

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- kooperativní hudebně pohybové hry a činnosti ve dvojicích či skupinkách
- hudebně pohybové hry a činnosti, které vedou dítě k ohleduplnosti k druhému, k ochotě střídat se, pomoci druhému
- improvizované pohybové ztvárnění písně ve dvojicích či skupině
- vokální, rytmické a pohybové hry na sochy, na zrcadlo, na otázku a odpověď, na ozvěnu
- společné jednoduché tanečky (RVP PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- přirozeně a bez zábran komunikovat se s druhým dítětem na průběhu hudebně pohybové hry
- spolupracovat s ostatními při hudebních a hudebně pohybových hrách a činnostech
- vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc, porozumět emocím a náladám ostatních dětí (RVP PV, 2016)

2.8.4 Dítě a společnost

V této oblasti by mělo být dítě uvedeno do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, do světa materiálních i duchovních hodnot do kultury a umění. Dítěti je nutno pomoci osvojit si potřebné dovednosti, návyky a postoje ke světu a životu a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody. Dítě by si mělo vytvářet společenský a estetický vkus, mít povědomí o existenci jiných kultur a národností (RVP PV, 2016, s. 25).

Ze vzdělávací nabídky RVP PV v souvislosti s hudebními aktivitami lze uvést:

- příprava a realizace společenských zábav a slavností
- tvůrčí činnosti, hudebně pohybové, dramatické, podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování
- receptivní činnosti (poslech a pohybový doprovod hudebních skladeb, písní, sledování hudebních pohybových představení)
- aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur
- zpěv a pohybový doprovod lidových písní, seznamování se s lidovými hudebními tradicemi (lidové hudebně pohybové hry, tance, dětské písňe a říkadla), (RPV PV, 2016)

S hudebním rozvojem souvisí především tyto očekávané výstupy:

- zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji
- začlenit se do třídy a zařadit se mezi vrstevníky
- vnímat umělecké podněty, pozorně naslouchat, sledovat se zájmem hudební představení a hodnotit svoje zážitky
- vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální
- sledovat, rozlišovat rytmus (RPV PV, 2016)

2.8.5 Dítě a svět

V této oblasti RVP PV nejsou uvedeny činnosti, které by se přímo týkaly hudební výchovy. Můžeme sem ale zařadit například písně a hudebně pohybové hry týkající se životního prostředí, dopravy, a také hudbu z různých kultur, se kterou se děti mohou seznamovat v rámci multikulturní výchovy (RVP PV, 2016, s. 27).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

3.1 Cíl a výzkumné otázky

V praktické části bakalářské práce se budu věnovat diagnostickému měření hudebních schopností předškolních dětí, které uskutečním testem hudebnosti dle testu hudebnosti M. Kodejšky (1991, s. 10-32). (příloha č. 1)

Cílem je zjistit individuální přínosy hudebních činností nad rámec běžného vzdělávacího programu pro rozvoj hudebnosti dětí. Dalším cílem je zjistit úroveň hudebních schopností u skupiny dětí předškolního věku, konkrétně pěveckých-hudebně sluchových schopností, reprodukčních schopností, rytmického cítění, tonálního cítění a hudební paměti.

Výzkumné otázky:

Jaká je úroveň hudebních schopností dětí pěveckých hudebně sluchových schopností, reprodukčních schopností, rytmického cítění, tonálního cítění a hudební paměti?

Jak se tyto schopnosti rozvinou během období od října 2016 do února 2017?

Jaký rozdíl ve změně hudebních schopností bude u skupiny dětí docházejících do hudebního kroužku a u skupiny dětí, které jsou rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole?

3.2 Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek

Byl proveden vstupní a závěrečný test hudebnosti dětí. Testování umožňuje srovnávání individuálních rozdílů s vypracovanými normami, které byly získány statistickým zpracováním dat při měření velké skupiny dětí. Testy jsou mnohem objektivnější a spolehlivější než ostatní metody.

Diagnostické měření jsem prováděla u náhodně vybraných dětí předškolního věku ve třech mateřských školách. Testu se zúčastnilo 60 dětí, z toho 30 dětí rozvíjených v rámci běžného programu v mateřské škole a 30 dětí docházejících do zájmových hudebních

činností. Děti, které docházely do zájmových hudebních činností, byly rozvíjeny podle stejné vzdělávací nabídky (příloha č. 1). U těchto dětí jsem provedla dva testy hudebnosti podle M. Kodejšky a to počáteční test hudebnosti a závěrečný test hudebnosti.

Ve všech třech mateřských školách (I, II, III) jsou zájmové hudební aktivity provozovány, jako doplňkové programy tzv. hudební kroužky vedou učitelky v odpoledních hodinách v rámci mateřských škol. Na základě nabídnutých možností kroužků rodiče přihlásili své děti do hudebního kroužku na žádost dětí.

V mateřských školách I, II, III byly děti rozvíjeny běžným vzdělávacím programem. Při spontánních ranních činnostech měly děti možnost využívat hudební nabídky a to hry na rytmické a hudební dětské nástroje, poslech pohádkových, klasických písniček, poslech relaxační hudby. Dále podle vlastního přání mohly u piána nebo kytary s paní učitelkou zpívat či tančit. Hudebnost se též rozvíjela při denních rituálech, které jsou zhudebněné a spojené s pohybem (přivítací, před svačinou, při vycházce na svolání dětí, před odpočinkem, na probuzení dětí). Při pohybových činnostech (TV chvilka) byly dětem často nabízené činnosti spojené s hudbou jako např. tanečky na lidové písničky, koordinace pohybů podle rytmu hrané písňe, reakce změny pohybů na změnu rytmu, kooperativní hudebně pohybové hry a činnosti, hudebně pohybové hry a činnosti, které vedou dítě k ohleduplnosti k druhému, hry podporující hudebně pohybovou tvořivost, představivost a fantazii, improvizované pohybové ztvárnění písňe ve dvojicích či skupině atd. Při řízených činnostech se děti rozvíjely poslechovými, pěveckými, instrumentálními a hudebně-pohybovými činnostmi. Hudební rozvoj u dětí probíhal i během pobytu venku, kdy vnímaly různé zvuky kolem sebe. V odpolední volné hře měly děti k dispozici obdobnou hudební nabídku jako při spontánních ranních hrách. Všechny děti, které podstoupily diagnostické měření hudebních schopností, docházely do předškolních tříd, tudíž dětem bylo 5 - 6 let a 7 let (děti s odkladem školní docházky). Paní učitelky, které vedly tyto kroužky, jsou hudebně zaměřené (hra na klavír, kytaru, flétnu, dochází do chrámového sboru).

4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Počáteční test hudebnosti

Počáteční test hudebnosti jsem u dětí provedla na konci října 2016 podle testu hudebnosti M. Kodejšky (1991, s. 10-32).

Děti byly hodnoceny podle následující pětibodové stupnice:

0 bod: výrazně podprůměrná úroveň hudební schopnosti

1 bod: podprůměrná úroveň hudební schopnosti

2 body: průměrná úroveň hudební schopnosti

3 body: nadprůměrná úroveň hudební schopnosti

4 body: výrazně nadprůměrná úroveň hudební schopnosti

Vysvětlivky tabulek 1 - 12:

1 – Pěvecko reprodukční schopnosti

1A – interpretace hudebního rytmu písně

1B – interpretace melodické stránky písně

2 – Hudebně sluchové schopnosti

2A – citlivost pro hlasitost

2B – citlivost pro rozlišování výšky tónu

3 – Rytmické cítění

3A – citlivost pro rytmickou pulzaci

3B – citlivost pro metrum

3C – citlivost pro změny tempa

4 – Tonální cítění

4A – citlivost pro rozlišování mimotonálních tónů v písni

4B – citlivost pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice

5 – Hudební paměť

5A – paměť pro rytmus

5B – paměť pro melodii

dívka
 chlapec
 celkový průměr

4.1.1 Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole

Tabulka 1 – Mateřská škola I

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	2	3	3	2	2	3	2	2	1	3	3	6 let
2. dítě	2	2	3	3	2	2	3	2	1	3	3	5 let
3. dítě	3	3	3	3	2	2	3	2	2	3	3	5 let
4. dítě	3	2	4	3	2	3	2	2	1	2	2	6 let
5. dítě	1	1	3	2	1	2	2	1	1	2	2	5 let
6. dítě	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	3	6 let
7. dítě	2	1	3	3	2	3	2	2	2	1	2	7 let
8. dítě	3	2	4	2	2	3	3	3	1	3	3	6 let
9. dítě	3	1	3	3	2	2	3	2	1	3	2	6 let
10. dítě	3	1	4	2	2	2	3	2	2	2	2	7 let
Průměr	2,5	1,8	3,3	2,5	1,9	2,4	2,6	2	1,4	2,4	2,5	

Tabulka 2 – Mateřská škola II

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	3	2	2	2	3	2	2	1	3	3	5 let
2. dítě	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3	6 let
3. dítě	2	2	3	2	3	2	2	3	2	3	3	5 let
4. dítě	3	3	3	2	2	3	3	2	1	2	3	5 let
5. dítě	2	1	3	2	2	2	2	1	0	2	2	6 let
6. dítě	2	3	3	2	3	2	3	2	2	3	2	6 let
7. dítě	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	2	5 let
8. dítě	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	2	7 let
9. dítě	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2	5 let
10. dítě	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1	2	6 let
Průměr	2,5	2,4	2,8	2,2	2,4	2,4	2,5	1,9	1,4	2,4	2,4	

Tabulka 3 – Mateřská škola III

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	2	2	3	3	2	2	3	2	1	2	3	7 let
2. dítě	3	3	4	3	2	3	3	3	1	3	3	6 let
3. dítě	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	7 let
4. dítě	3	3	2	2	3	2	2	1	1	2	2	6 let
5. dítě	2	2	3	2	2	3	3	2	1	3	2	6 let
6. dítě	3	3	2	3	2	2	2	2	1	3	3	6 let
7. dítě	2	2	3	3	2	3	2	1	2	3	3	5 let
8. dítě	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	2	6 let
9. dítě	3	3	3	2	2	3	3	2	1	3	3	5 let
10. dítě	2	2	3	2	2	2	2	1	0	3	2	5 let
Průměr	2,4	2,6	2,7	2,5	2,1	2,4	2,5	1,8	1,1	2,6	2,5	

Z výsledků tabulek 1, 2, 3, je viditelné, že děti rozvíjené v rámci běžného programu mateřských škol při počátečním testu hudebnosti, tj. v říjnu 2016, byly podle pětibodové stupnice na průměrné úrovni v těchto hudebních schopnostech - interpretace hudebního rytmu písně, citlivost pro rozlišování výšky tónu, citlivost pro rytmickou pulzaci, citlivost pro metrum, citlivost pro změny tempa, citlivost pro rozlišování mimotonálních tónů v písni a citlivost pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice. V hudebně sluchových schopnostech, konkrétně v citlivosti pro hlasitost, dosáhly tyto děti až nadprůměrné úrovně, naopak podprůměrné úrovně dosáhly v citlivosti pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice.

4.1.2 Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku

Tabulka 4 – Mateřská škola I

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	2	3	3	2	3	3	2	2	2	3	6 let
2. dítě	2	3	4	3	2	3	3	3	1	3	3	6 let
3. dítě	3	3	2	3	3	2	3	2	1	3	2	5 let
4. dítě	3	2	2	3	3	2	2	1	0	3	2	6 let
5. dítě	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2	6 let
6. dítě	3	2	3	3	2	2	3	2	2	3	3	5 let
7. dítě	2	2	4	3	2	3	2	2	1	2	2	5 let
8. dítě	2	3	2	3	3	2	3	2	1	3	2	7 let
9. dítě	3	2	3	2	2	3	3	2	1	2	3	5 let
10. dítě	2	2	3	2	3	2	2	1	2	3	2	6 let
Průměr	2,5	2,4	2,9	2,7	2,5	2,5	2,7	1,9	1,3	2,7	2,4	

Tabulka 5 – Mateřská škola II

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	2	1	3	1	1	2	2	1	0	1	1	7 let
2. dítě	3	2	3	2	2	2	2	2	1	3	3	6 let
3. dítě	2	2	3	2	2	3	3	2	2	3	2	7 let
4. dítě	3	2	3	2	2	3	2	1	1	3	2	6 let
5. dítě	3	2	2	2	2	3	2	3	1	3	3	6 let
6. dítě	2	3	3	3	3	2	3	2	2	3	3	6 let
7. dítě	3	1	4	3	2	3	2	3	2	3	3	5 let
8. dítě	2	2	4	3	2	2	2	2	1	3	3	6 let
9. dítě	2	1	3	2	3	2	3	3	1	3	2	5 let
10. dítě	2	1	2	2	2	2	2	1	0	2	2	5 let
Průměr	2,4	1,7	3	2,2	2,1	2,4	2,3	2	1,1	2,7	2,4	

Tabulka 6 – Mateřská škola III

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	2	3	2	2	2	2	1	1	2	3	5 let
2. dítě	1	1	2	2	2	1	2	2	0	2	2	6 let
3. dítě	2	3	3	3	2	2	2	2	1	2	3	6 let
4. dítě	3	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	5 let
5. dítě	2	2	4	3	2	2	3	2	2	3	2	6 let
6. dítě	3	2	3	3	2	2	2	1	1	2	3	7 let
7. dítě	3	3	3	2	2	2	3	3	2	3	2	5 let
8. dítě	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	5 let
9. dítě	3	3	4	3	3	2	3	3	2	3	3	6 let
10. dítě	2	1	2	2	2	2	3	3	2	3	2	5 let
Průměr	2,4	2,1	2,9	2,4	2,2	1,9	2,5	2,1	1,4	2,5	2,4	

Z výsledků tabulek 4, 5, 6 je zřejmé, že děti docházející do hudebního kroužku měly na počátku školního roku podobné výsledky. Též měly nadprůměrnou úroveň v citlivosti pro hlasitost a podprůměrnou úroveň v citlivosti pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice.

4.2 Závěrečný test hudebnosti

Závěrečný test hudebnosti jsem u dětí provedla na konci února 2017 podle testu hudebnosti M. Kodejšky (1991, s. 10-32). V zájmu lepší orientace při srovnávání výsledků jsou v tabulkách barvy takto:

dívka
 chlapec
 celkový průměr

4.2.1 Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole

Tabulka 7 – Mateřská škola I

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	6 let
2. dítě	2	3	3	3	2	3	3	3	1	4	3	5 let
3. dítě	3	3	4	3	2	2	3	3	2	3	3	5 let
4. dítě	3	2	4	3	3	3	3	2	1	2	2	6 let
5. dítě	2	2	3	2	2	2	2	1	1	2	3	5 let
6. dítě	3	3	3	2	2	2	3	2	2	3	3	6 let
7. dítě	2	2	3	3	2	3	3	2	2	1	2	7 let
8. dítě	3	3	4	3	2	3	3	3	1	3	3	6 let
9. dítě	3	2	3	3	2	2	3	2	1	3	3	6 let
10. dítě	3	2	4	2	3	2	3	2	2	2	2	7 let
Průměr	2,7	2,4	3,4	2,6	2,3	2,5	2,9	2,2	1,5	2,7	2,7	

Tabulka 8 – Mateřská škola II

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	3	3	2	3	3	3	2	1	4	3	5 let
2. dítě	2	2	4	2	3	3	3	2	2	2	3	6 let
3. dítě	3	2	3	3	3	2	3	3	2	3	3	5 let
4. dítě	3	3	3	2	2	3	3	2	1	3	3	5 let
5. dítě	2	2	3	2	3	2	3	1	1	3	2	6 let
6. dítě	2	3	4	2	3	2	3	2	2	3	3	6 let
7. dítě	3	3	4	3	2	3	3	2	2	3	3	5 let
8. dítě	3	3	2	2	3	2	3	2	1	2	2	7 let
9. dítě	3	2	4	3	3	3	3	3	2	3	3	5 let
10. dítě	3	3	3	2	2	2	2	1	1	2	2	6 let
Průměr	2,7	2,6	3,3	2,3	2,7	2,5	2,9	2	1,5	2,8	2,7	

Tabulka 9 – Mateřská škola III

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	2	4	3	2	3	3	2	1	3	3	7 let
2. dítě	3	3	4	3	3	3	3	3	1	3	3	6 let
3. dítě	2	3	2	2	3	2	3	2	2	3	2	7 let
4. dítě	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	3	6 let
5. dítě	3	2	3	3	2	3	3	3	1	3	3	6 let
6. dítě	3	3	3	3	2	3	3	2	1	3	3	6 let
7. dítě	2	3	3	3	2	3	2	2	2	3	3	5 let
8. dítě	2	3	3	3	2	2	3	2	1	3	2	6 let
9. dítě	3	3	4	2	2	3	3	2	2	3	3	5 let
10. dítě	2	3	3	3	2	2	3	1	1	3	2	5 let
Průměr	2,6	2,7	3,2	2,6	2,4	2,6	2,8	2,1	1,3	2,9	2,7	

V tabulkách 7, 8, 9 je viditelné, že děti, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřských škol, se úroveň hudebních schopností, od října 2016 do února 2017, stoupla individuálně u každého dítěte a úroveň hudebních schopností je v celkovém průměru průměrná. Více než polovina dětí měla v interpretaci hudebního rytmu písně, interpretaci melodie stránky písně, citlivosti pro rozlišování výšky tónů, citlivosti pro změnu tempa, paměti pro rytmus a paměti pro melodii nadprůměrnou úroveň. I když se úroveň zvýšila i u citlivosti pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice, úroveň zůstala na hraně podprůměrné až průměrné. Nejvíce úroveň vzrostla u citlivosti pro hlasitost a to z průměrné úrovně na úroveň nadprůměrnou. V ostatních hudebních schopnostech zůstala úroveň průměrná.

4.2.2 Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku dětí

Tabulka 10 – Mateřská škola I

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	3	4	3	3	3	3	3	2	3	3	6 let
2. dítě	3	4	4	3	3	3	4	3	2	4	3	6 let
3. dítě	3	3	3	3	3	3	4	2	2	3	3	5 let
4. dítě	3	3	3	3	3	3	3	3	1	4	3	6 let
5. dítě	3	3	3	3	3	3	4	3	2	3	3	6 let
6. dítě	4	3	4	4	3	3	4	3	2	4	3	5 let
7. dítě	3	2	3	3	2	3	3	2	2	3	3	5 let
8. dítě	3	3	4	3	3	3	3	2	2	4	3	7 let
9. dítě	4	3	3	3	2	3	4	2	2	4	3	5 let
10. dítě	3	3	4	3	3	3	4	2	2	3	3	6 let
Průměr	3,2	3	3,6	3,1	2,8	3	3,6	2,5	1,9	3,5	2,9	

Tabulka 11 – Mateřská škola II

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	2	2	4	2	2	3	3	1	1	3	2	7 let
2. dítě	3	3	3	3	2	3	2	2	2	4	3	6 let
3. dítě	3	3	4	3	3	3	4	2	2	3	3	7 let
4. dítě	4	3	4	2	3	3	4	2	2	3	3	6 let
5. dítě	3	3	3	2	3	3	4	3	2	4	3	6 let
6. dítě	4	3	4	3	3	3	4	3	3	4	4	6 let
7. dítě	3	3	4	3	3	3	3	3	2	4	3	5 let
8. dítě	2	3	4	3	2	3	3	2	2	3	3	6 let
9. dítě	2	2	3	2	3	3	3	3	2	3	3	5 let
10. dítě	2	2	3	2	3	2	2	2	1	3	3	5 let
Průměr	2,8	2,7	3,6	2,5	2,7	2,9	3,2	2,3	1,8	3,4	3	

Tabulka 12 – Mateřská škola III

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B	
1. dítě	3	3	4	3	3	2	3	2	1	4	3	5 let
2. dítě	2	2	4	3	2	1	3	2	1	3	2	6 let
3. dítě	3	3	4	3	3	3	4	3	2	4	3	6 let
4. dítě	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	5 let
5. dítě	2	3	4	3	3	3	4	3	2	4	3	6 let
6. dítě	4	3	4	3	3	3	4	2	2	4	3	7 let
7. dítě	3	3	3	3	2	2	3	3	2	3	3	5 let
8. dítě	2	3	3	3	2	3	3	2	2	3	2	5 let
9. dítě	4	4	4	3	4	3	4	3	2	4	4	6 let
10. dítě	3	2	2	3	2	3	3	3	2	3	3	5 let
Průměr	2,9	2,8	3,5	2,9	2,7	2,6	3,4	2,6	1,8	3,5	2,9	

Po pětiměsíční docházce do hudebního kroužku u dětí úroveň hudebních schopností znatelně vzrostla. U interpretace hudebního rytmu písně, interpretace melodické stránky písně, citlivosti pro rozlišování výšky tónu, citlivosti pro rytmickou pulzaci, citlivosti pro metrum a paměti pro melodii se úroveň zvýšila z průměrné na nadprůměrnou. U hudebních schopností, jako jsou citlivost pro hlasitost, citlivost pro změny tempa a paměť pro rytmus, úroveň vzrostla z nadprůměrné úrovně na výrazně nadprůměrnou. I v citlivosti pro dokončenost a nedokončenost melodie na tónice více než u poloviny dětí úroveň zvýšila z podprůměrné na průměrnou úroveň.

K hodnotám v tabulkách 1 – 6 jsem dospěla diagnostickým měřením hudebních schopností dětí na konci října 2016 a v tabulkách 7 – 12 též diagnostickým měřením hudebních schopností na konci února 2017.

Získané hodnoty v tabulkách 1 – 12, které jsem získala diagnostickým měřením, jsou dále použity v grafech 1 – 12 znázorňující posun v rozvoji hudebních schopností v mateřských školách I, II, III.

4.3 Vyhodnocení posunu hudebních schopností

4.3.1 Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřské školy

Vysvětlivky grafů 1 – 4:

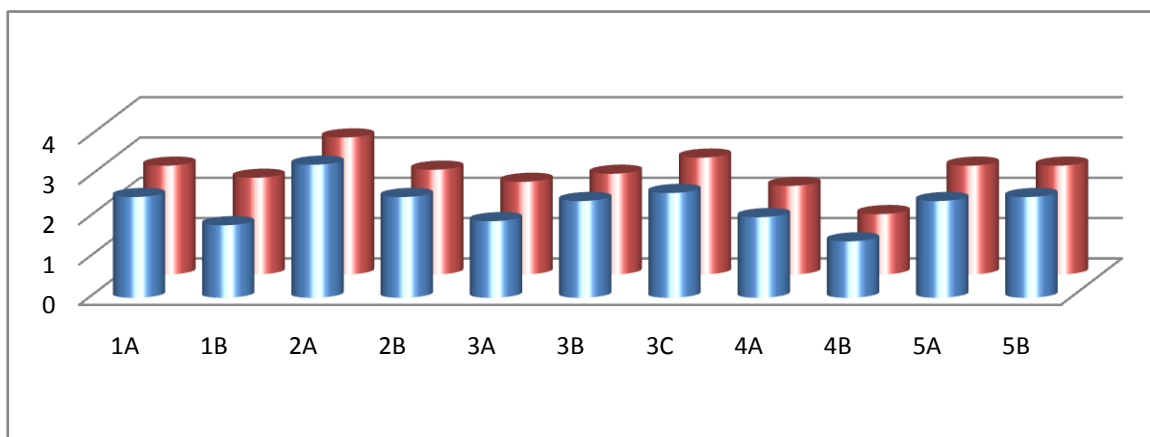
0 – 4 – body (úroveň) hudebních schopností podle pětibodové stupnice

1A – 5B – hudební schopnosti

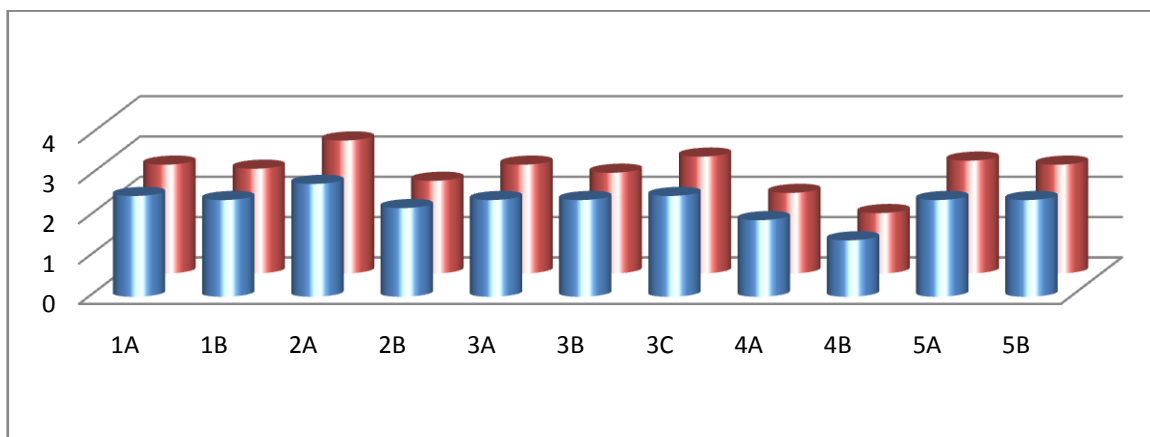
Modrá barva – průměr hodnot hudebních schopností z počátečního testu hudebnosti dětí rozvíjených v rámci běžného programu mateřské školy

Červená barva – průměr hodnot hudebních schopností ze závěrečného testu hudebnosti dětí rozvíjených v rámci běžného programu mateřské školy

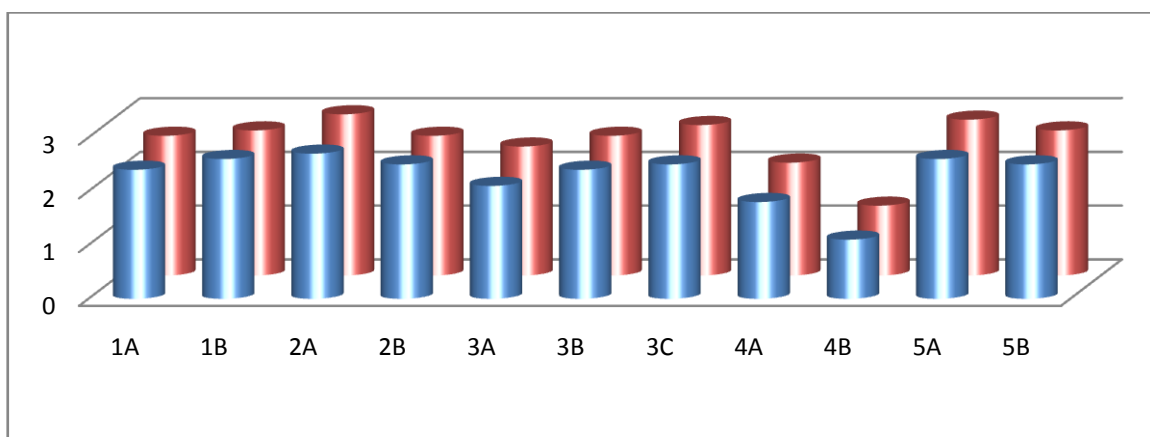
Graf 1 – Mateřská škola I

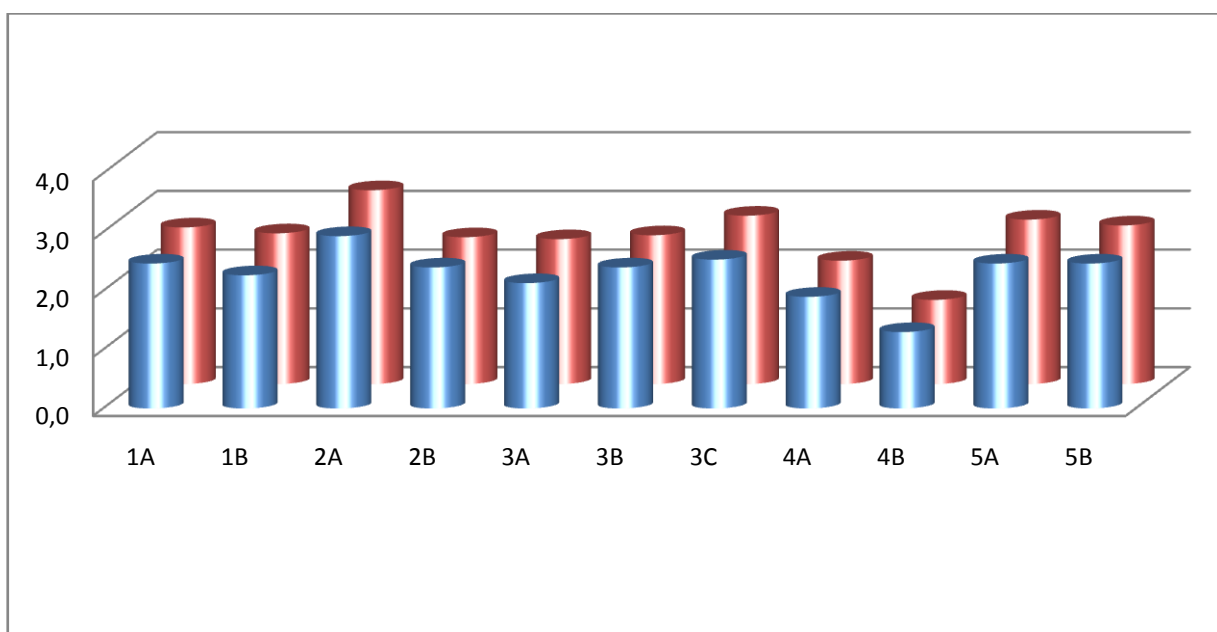
Graf 2 – Mateřská škola II

Graf 3 – Mateřská škola III

Graf 4 – Průměr výsledků dosažených v mateřských školách I, II, III

Vyhodnocení výstupu z výzkumu grafů 1 – 4 (děti rozvíjené v rámci běžného programu MŠ)

Z grafů 1 – 4 je viditelné, že děti rozvíjené v běžném rámci programu se ve všech mateřských školách posunuly v hudebních schopnostech přibližně stejně.

V mateřské škole I se nejvíce děti rozvinuly v pěvecko-reprodukčních schopnostech, konkrétně pak v interpretaci hudebního rytmu písně o 0,6 bodu. V dalších hudebních schopnostech byl posun přibližně stejný.

V mateřské škole II se děti nejvíce posunuly v hudebně sluchových schopnostech, a to v citlivosti pro hlasitost a dále v rytmickém cítění, konkrétně v citlivosti pro změnu tempa o 0,5 bodu.

V mateřské škole III se děti v žádné z hudebních schopností výrazně neposunuly, ve všech hudebních činnostech se rozvinuly podobně.

V mateřských školách I, II, III se děti v běžném rámci programu mateřských škol nejvíce rozvinuly v hudebně sluchových schopnostech a to v citlivosti pro hlasitost a v rytmickém cítění o 0,4 bodu.

4.3.2 Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku

Vysvětlivky grafů 5 – 8:

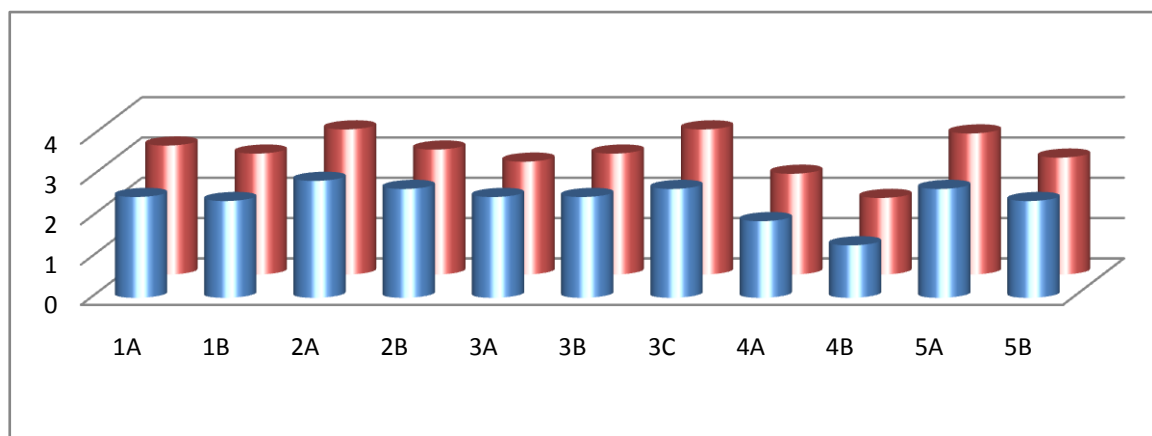
0 – 4 – body (úroveň) hudebních schopností podle pětibodové stupnice

1A – 5B – hudební schopnosti

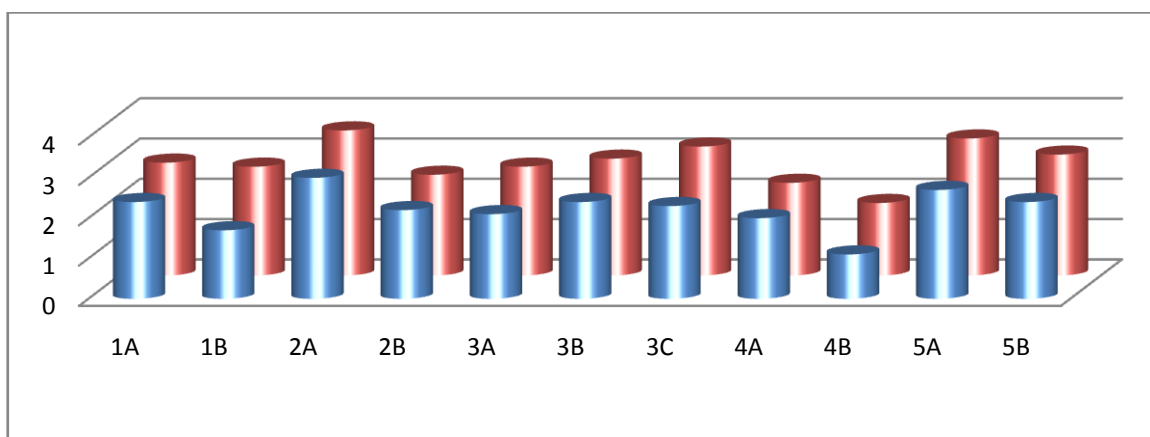
Modrá barva – průměr hodnot hudebních schopností z počátečního testu hudebnosti dětí rozvíjených při hudebním kroužku

Červená barva – průměr hodnot hudebních schopností ze závěrečného testu hudebnosti dětí rozvíjených při hudebním kroužku

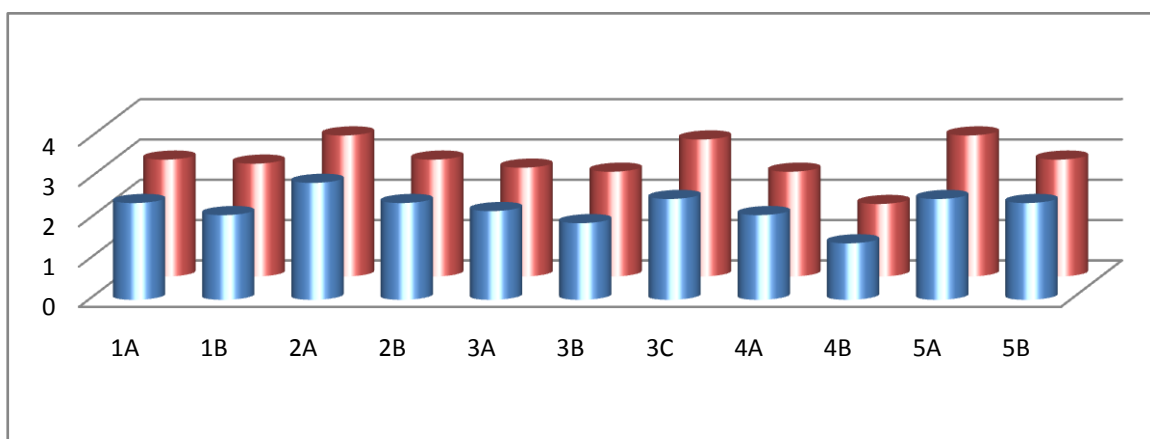
Graf 5 – Mateřská škola I

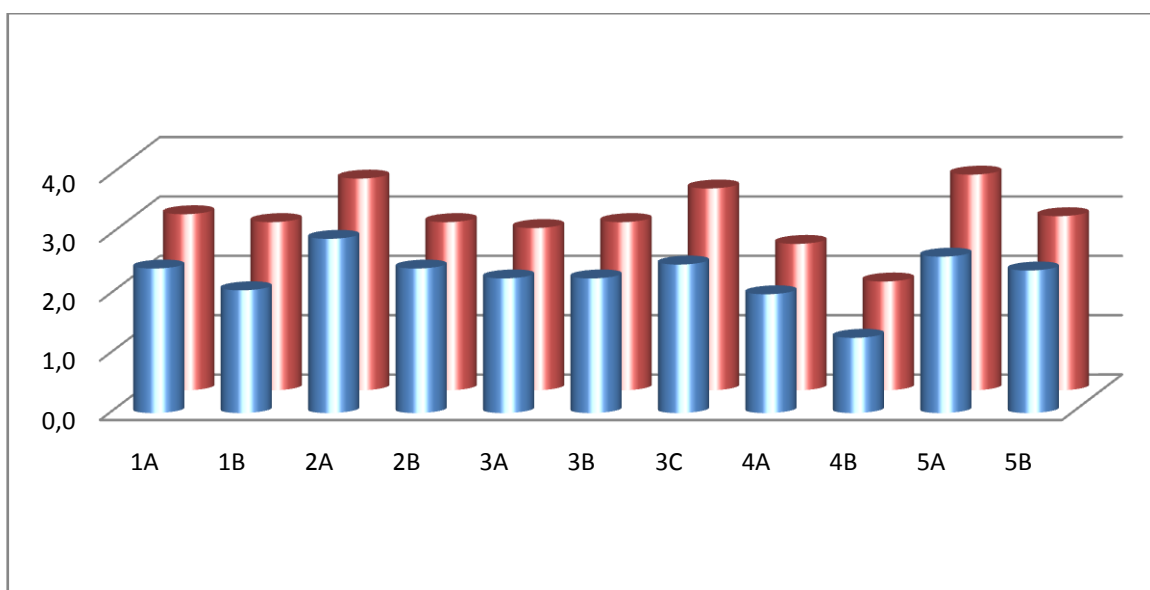
Graf 6 – Mateřská škola II

Graf 7 – Mateřská škola III

Graf 8 – Průměr výsledků dosažených v mateřských školách I, II, III

Vyhodnocení výstupů z výzkumu grafů 5 – 8 (děti docházející do hudebního kroužku)

Z grafů 5 - 8 je viditelné, že děti docházející do hudebního kroužku se rozvíjely v hudebních schopnostech podobně.

V mateřské škole I se děti nejvíce rozvinuly v rytmickém cítění a to v citlivosti pro změny tempa o 0,9 bodu a následně v hudební paměti, konkrétně v paměti pro rytmus o 0,8 bodu.

V mateřské škole II se děti nejvíce posunuly v hudebně sluchových schopnostech, a to v citlivosti pro hlasitost a dále v rytmickém cítění, konkrétně v citlivosti pro změnu tempa o 0,5 bodu.

V mateřské škole III se děti nejvíce posunuly v hudební paměti, a to v paměti pro rytmus o 1 bod a dále pak v rytmickém cítění – citlivosti pro změny tempa o 0,9 bodu.

Ve všech mateřských školách (I, II, III) se děti nejvíce rozvinuly v hudební paměti, a to v paměti pro rytmus o 1 bod a v rytmickém cítění, konkrétně v citlivosti pro změnu tempa o 0,9 bodu. Nejmenší posun jsem zaznamenala v citlivosti pro rytmickou pulzaci.

4.3.3 Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřských škol a dětmi docházejících do hudebního kroužku

Posun v hudebnosti je vyjádřen rozdílem hodnocení počátečního a závěrečného testu hudebnosti.

Vysvětlivky grafů 9 – 12:

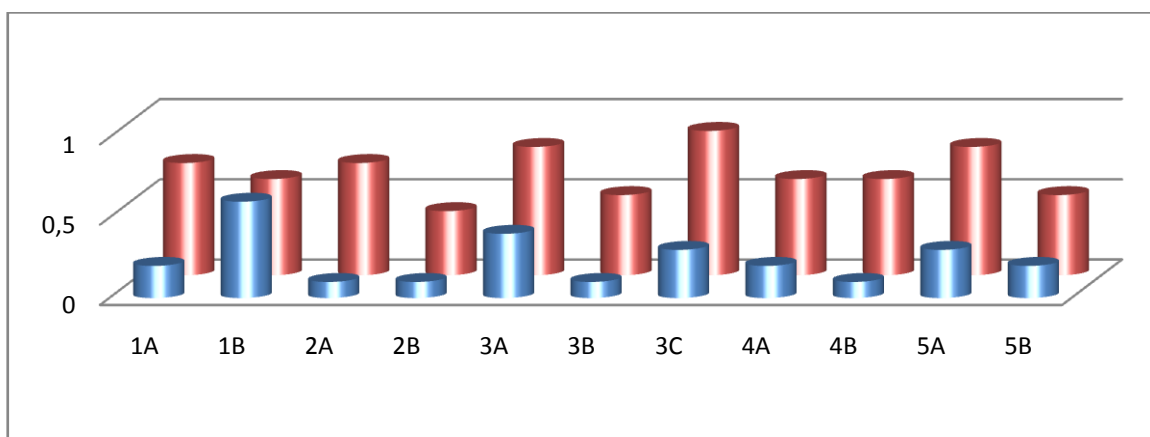
0 – 1 – posun hudebních schopností od října 2016 do února 2017

1A – 5B – hudební schopnosti

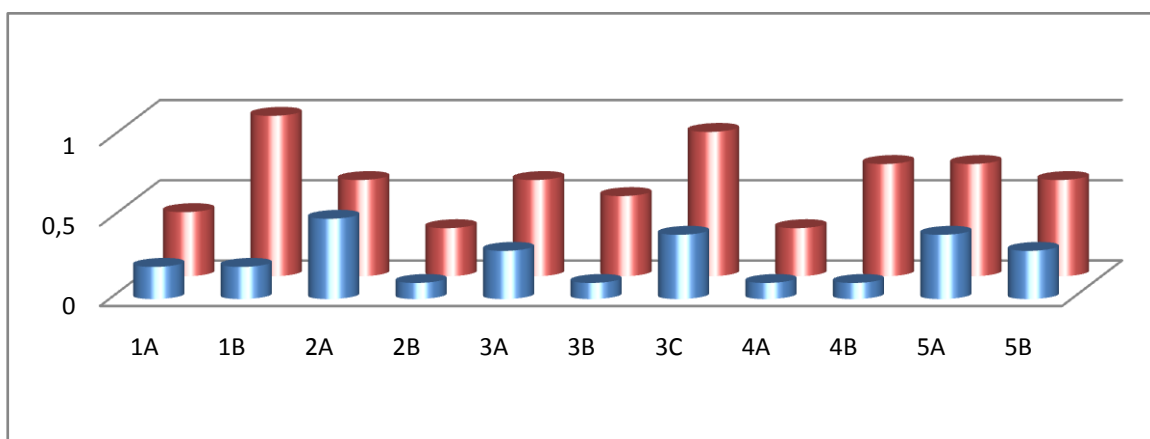
Modrá barva – děti rozvíjené v rámci běžného programu mateřské školy

Červená barva – děti docházející do hudebního kroužku

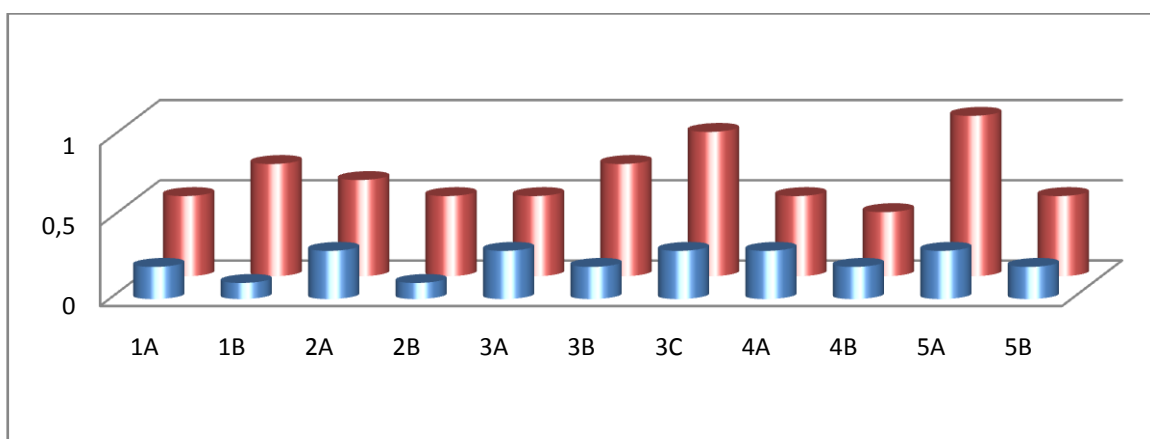
Graf 9 – Mateřská škola I

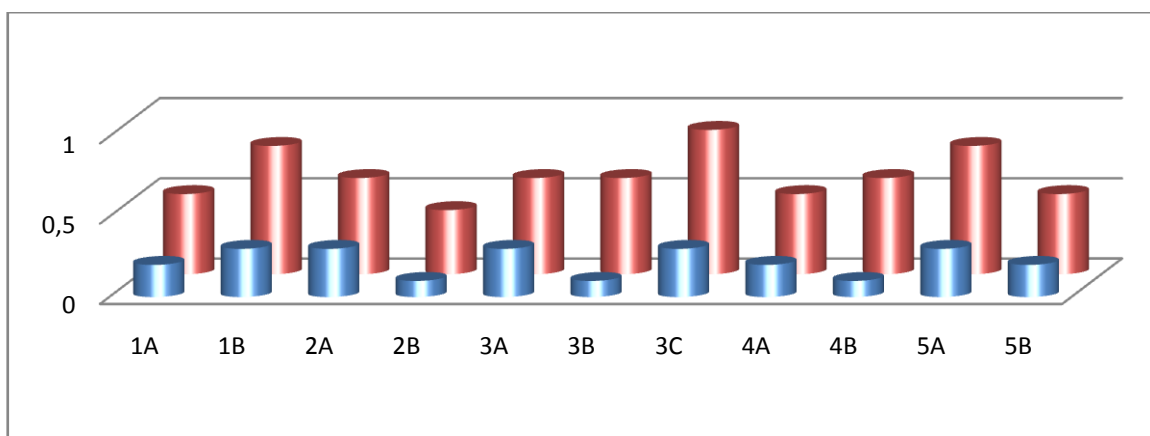
Graf 10 – Mateřská škola II

Graf 11 – Mateřská škola III

Graf 12 – Průměr mateřských škol I, II, III

Vyhodnocení výstupů z výzkumu grafů 9 – 12 (děti rozvíjené v rámci běžného programu a děti docházející do hudebního kroužku)

V mateřské škole I mělo docházení do hudebního kroužku vliv především na citlivost pro změnu tempa a citlivost pro hlasitost, které se u dětí rozvinuly o 0,6 bodu. V ostatních hudebních schopnostech se děti posunuly v téměř stejném měřítku o 0,4 bodu. Avšak nejmenší posun v interpretaci melodické stránky písně.

V mateřské škole II se děti výrazně posunuly v paměti pro rytmus, interpretaci melodické stránky písně a též jako v mateřské škole I v citlivosti pro změnu tempa a to o 0,6 bodu. V dalších hudebních schopnostech jsem zaznamenala též dostatečný posun v průměru o 0,3 bodu. A však nejmenší posun je v grafu znatelný u rozlišování mimotonálních tónů v písni.

U mateřské školy III je tomu obdobně jako u mateřské školy II. Největší posun je z grafu viditelný u reagování dětí na změnu tempa, paměti pro rytmus a interpretace melodické stránky písně.

Ve třech sledovaných MŠ (I, II, III) byly dosaženy analogické výsledky. Pro detailní rozbor byly proto brány v úvahu výstupy ze společného hodnocení všech třech mateřských škol.

Rozdíl v posunu hudebnosti mezi dětmi, které se rozvíjely v rámci běžného programu mateřské školy a dětí, které nenavštěvovaly hudební kroužek, byl znatelný. V hodnocení všech hudebních schopností dosáhly děti navštěvující hudební kroužek

průměrného zlepšení o **0,62 bodu**, kdežto děti, které se rozvíjely v rámci běžného programu, se posunuly o **0,22 bodu**, tudíž se děti docházející do hudebního kroužku se průměrně posunuly o **0,4 bodu** více než děti, které do hudebního kroužku nedocházely.

Nejvýraznější zlepšení a zároveň největší pozitivní vliv návštěvy kroužku lze pozorovat u hudebních schopností:

- **Rytmické cítění**
3C – citlivost pro změnu tempa – o **0,6 bodu**
- **Hudební paměť**
5A – paměť pro rytmus – o **0,5 bodu**
- **Pěvecko-reprodukční schopnosti**
1B – interpretace melodické stránky písně – o **0,5 bodu**

V ostatních hudebních schopnostech je posun v průměru o **0,3 bodu**.

4.3.4 Porovnání posunu v hudebních schopnostech dětí navštěvujících kroužek ve vazbě na pohlaví a věk dítěte

Tabulka 13 – Porovnání posunu v hudebních schopnostech ve vztahu k pohlaví dítěte

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B
dívky	0,58	0,75	0,75	0,33	0,42	0,83	0,92	0,5	0,75	0,83	0,53
chlapci	0,5	0,83	0,5	0,44	0,5	0,39	0,89	0,44	0,5	0,83	0,56

Jak již bylo v bakalářské práci zmíněno, test hudebnosti jsem provedla u 60 dětí ze tří mateřských škol. Tento test podstoupilo 37 dívek a 23 chlapců. I když poměr mezi dívkami a chlapci je výraznější přesto jsem zaznamenala u chlapců větší nárůst u rytmických schopností a to ve zlepšení udržení tempa. V ostatních v hudebních schopnostech se chlapci i dívky rozvíjely téměř stejnou úrovní, tzv. rozdíly v posunu jsou minimální.

Tabulka 14 – Porovnání posunu v hudebních schopnostech ve vztahu k věku dítěte

	1A	1B	2A	2B	3A	3B	3C	4A	4B	5A	5B
5 let	0,55	0,82	0,36	0,45	0,55	0,45	0,82	0,18	0,45	0,45	0,82
6 let	0,5	0,86	0,86	0,36	0,43	0,64	0,79	0,64	0,71	1,07	0,43
7 let	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,6	1,4	0,6	0,6	1	0,4

V tabulce 14 jsem porovnávala posun hudebních schopností podle věku dětí. Z tabulky je patrné, že u 5letých dětí mělo docházení do hudebního kroužku největší vliv na zapamatování si písně a na druhou stranu nejmenší posun na reagování pro rozlišování mimotonálních tónů v písni a zapamatování si rytmu. 6leté děti se výrazněji posunuly ve schopnosti reagovat na změnu hlasitosti. U nejstarších dětí 7letých (dětí s odloženou školní docházkou), jsem zaznamenala výraznější rozvoj v rytmickém cítění, konkrétně v citlivosti na změnu tempa. V ostatních hudebních schopnostech se děti vyvíjely rovnoměrně.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit individuální přínosy hudebních činností nad rámec běžného vzdělávacího programu pro rozvoj hudebnosti dětí ve třech mateřských školách. Posun hudebních schopností dětí jsem zjišťovala diagnostickým měřením, a to pomocí testu hudebnosti pro předškolní věk dítěte podle M. Kodejšky. Z testů hudebnosti, které jsem s dětmi prováděla na konci října 2016 (počáteční test hudebnosti) a na konci února 2017 (závěrečný test hudebnosti) jsem podle určené pětibodové stupnice od 0 do 4 bodů vytvořila tabulky. Z hodnot v tabulkách jsem následně vytvořila grafy, ve kterých jsou názorně viditelné posuny hudebních schopností dětí (30 dětí rozvíjených v rámci běžného programu a 30 dětí docházejících do organizovaných zájmových hudebních činností). Přínosy hudebního kroužku jsou pozitivní, děti se výrazně posunuly ve všech hudebních schopnostech oproti dětem, které se rozvíjely v rámci běžného programu.

Při počátečním testu hudebnosti jsem zjistila, že všechny sledované děti měly průměrnou úroveň všech hudebních schopností. U závěrečného testu hudebnosti byl patrný velký posun, jak u dětí které docházely i u dětí, které nedocházely do hudebního kroužku. Tento poměrně velký nárůst v hudebních schopnostech přičítám velmi dobré úrovni vedení dětí, jak při běžných dopoledních činnostech, tak i při hudebním kroužku ve všech třech sledovaných mateřských školách.

Dále jsem zjišťovala individuální přínosy hudebních činností nad rámec běžného vzdělávacího programu pro rozvoj hudebnosti dětí, a jak se tyto schopnosti rozvíjely během daného časového úseku (říjen 2016 – únor 2017). Z výzkumu vyplývá, že děti docházející do hudebního kroužku, se v pěvecko hudebně sluchových schopnostech, rozvíjely znatelně více, než děti, které do kroužku nedocházely. Tím se potvrdil můj předpoklad, že děti docházející do kroužku nad rámec běžných činností se budou rozvíjet ve sledovaných oblastech více. Je třeba brát v potaz individuální schopnosti pro rozvoj hudebnosti u každého z dětí a také věk jednotlivých dětí.

Osobně však spatřuji obrovský význam volné hry u předškolních dětí a její rozmanitou nabídku. Ve třech sledovaných mateřských školách probíhal hudební kroužek v odpoledních hodinách, kdy by měly mít děti dostatek prostoru právě pro volnou hru, o

kterou díky zájmovým odpoledním činnostem přicházejí. Rámcový vzdělávací program udává, že by měla být nabídka řízených a spontánních činností vyrovnaná. Odpolední zájmové činnosti by měly být dle mého názoru individuálně zvažovány, např. pro děti s odkladem školní docházky, u dětí mimořádně nadaných, anebo u dětí které mají o tyto činnosti zájem. Vystává otázka, zda u dětí nepřevládají řízené činnosti nad spontánními a především, jestli se tyto děti, které jsou často někým řízeny, budou umět v pozdějším věku samy rozhodovat nebo samostatně řešit problémy. To by mohlo být předmětem dalšího dlouhodobého výzkumu.

Při zamyšlení nad touto problematikou jsem se pokusila navrhnout řešení. Odpolední zájmové činnosti by neměly být v nabídkách mateřské školy, ale např. v nabídce Domu dětí a mládeže, v rámci bližší spolupráce s mateřskou školou. Tyto kroužky, by měly vést, pokud možno učitelé s kvalifikací pro předškolní věk, protože děti rozvíjí nejenom v jedné oblasti (např. hudební), ale působí komplexně na celou osobnost dítěte.

Seznam použité literatury

- ČÁDA, Fr. *Vývoj dětské schopnosti hudební*. Praha, 1914
- HOROVÁ, L. *Ve školce je bezva*. Praha: Portál, 2014. 1. Vydání, 136 s. ISBN 978-80-262-0649-1
- JENČKOVÁ, E. *Hudba v současné škole – podzimní zpívání-1. díl*, Hradec Králové: Tandem 2004, ISBN 80-903115-8-X
- KODEJŠKA, M. *Hudební výchova dětí předškolního věku II. Hudební prostředí v rodině a mateřské škole*. UK v Praze, 1991. 60 s. ISBN 382-169-91
- KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: PedF UK 2002. 1. Vydání, 76 s. ISBN 80-7290-080-3
- LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. 2. Vydání, 165 s. ISBN 978-80-87553-65-7
- SEDLÁK, Fr. A VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. UK v Praze, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2
- SEDLÁK, Fr. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 319 s. ISBN 80-04-20587-9
- SLOUPOVÁ, M. *Rok s kritikem*. Praha: Portál, 2014. 2. Vydání, 184 s. ISBN 978-80-262-0650-7
- SVOBODOVÁ, E., VÁCHOVÁ, A., VÍTEČKOVÁ, M. *Do školky za zvířátky*. Praha: Portál, 2012. 1. Vydání, 168 s. ISBN 978-80-262-0185-4
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8
- ZEZUZLA, J. a JANOVSKÁ O. a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 392 s.

Internetové zdroje

Patří zájmové kroužky do mateřinek?. *Učitelské noviny*. 2005a, č. 20 [2013-04-18].
Dostupné z: [http:// www.ucitelskenoviny.cz/?archiv](http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [oline] 2016 [cit. 2016-09-01]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani...-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1 – Rozdělení hudebních činností.....	16
Tabulka 1 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole I.....	33
Tabulka 2 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole II.....	33
Tabulka 3 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole III	34
Tabulka 4 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole I.....	34
Tabulka 5 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole II.....	35
Tabulka 6 - Výsledky počátečního testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole III.....	35
Tabulka 7 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole I.....	36
Tabulka 8 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole II.....	36
Tabulka 9 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu v mateřské škole III.....	36
Tabulka 10 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku dětí v mateřské škole I.....	37
Tabulka 11 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku dětí v mateřské škole II.....	37
Tabulka 12 - Výsledky závěrečného testu hudebnosti u skupiny dětí, které docházely do hudebního kroužku dětí v mateřské škole III.....	38

Tabulka 13 – Porovnání posunu hudebních schopností ve vztahu k pohlaví dítěte...	46
Tabulka 14 – Porovnání posunu hudebních schopností ve vztahu k věku dítěte.....	47
Graf 1 – Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřské školy I.....	39
Graf 2 – Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřské školy II.....	39
Graf 3 – Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřské školy III.....	40
Graf 4 – Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které byly rozvíjeny v rámci běžného programu mateřských škol I, II, III.....	40
Graf 5 – Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole I.....	41
Graf 6 - Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole II.....	42
Graf 7 - Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole III.....	42
Graf 8 - Průměr počátečního a závěrečného testu hudebnosti u dětí, které docházely do hudebního kroužku v mateřské škole I, II, III.....	42
Graf 9 - Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřské školy I a dětmi docházejících do hudebního kroužku.....	44
Graf 10 - Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřské školy II a dětmi docházejících do hudebního kroužku.....	44
Graf 11 - Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřské školy III a dětmi docházejících do hudebního kroužku.....	44
Graf 12 - Porovnání posunu v hudebnosti mezi dětmi rozvíjených v rámci běžného programu mateřských škol I, II, III a dětmi docházejících do hudebního kroužku.....	45

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Ukázka testu hudebnosti pro předškolní věk dítěte (Kodejška, 1991, s. 10 – 15)

Příloha č. 2 - Aktivity a činnosti nabídnuté dětem v průběhu od října 2016 do února 2017 při zájmových hudebních činnostech

Příloha č. 3 – Fotografie z hudebního kroužku

Příloha č. 1 – Ukázka testu hudebnosti pro předškolní věk dítěte podle M. Kodejšky (Kodejška, 1991, s. 10 – 15)

1 – Pěvecko reprodukční schopnosti

Při zpěvu budu hodnotit intonační a rytmickou přesnost a provedení.

1A – Interpretace hudebních rytmu písně (Já do lesa nepojedu – 3/4 takt, Běží liška k Táboru – 2/4 takt, Na tý louce zelený – 3/4 takt)

0 bodů: naprostý nesoulad mezi rytmickou strukturou písně a její interpretací nebo dítě odmítá zpívat;

1 bod: častá porušení rytmické struktury písně;

2 body: relativní soulad mezi rytmickou strukturou písně a její produkcí je porušen na dvou místech v průběhu písně;

3 body: relativní soulad mezi rytmickou strukturou písně a její produkcí je porušen na jednom místě v průběhu písně;

4 body: zcela bezchybné rytmické vyjádření písně se spontánním emocionálním prožitkem.

1B - interpretace melodické stránky písně (použité stejné lidové písně jako v 1A)

0 bodů: naprosto nesprávná reprodukce písně, dítě zpívá na jednom tónu nebo v rozsahu několika tónů v nízké hlasové poloze nebo dítě odmítá zpívat;

1 bod: častá vybočení z tonality a zpěv je omezen malým tónovým rozsahem v nízké poloze;

2 body: pěvecká reprodukce sleduje je přibližně melodickou linii písně, kterou porušuje na dvou místech;

3 bod: intonačně čistý zpěv je porušen jen ve vrchních okrajových tónech melodie;

4 body: intonačně zcela čistý zpěv s emocionálním prožitkem.

2 – Hudebně sluchové schopnosti

Při hudebně sluchových schopnostech budu zjišťovat sluchové rozlišování tónů podle:

2A - hlasitosti

2B – výšky tónu

V obou kategoriích zadám dětem celkem 8 úkolů. Za každý správně určený úkol dítě získá 1 bod, tak že maximální počet získaných bodů jen 8.

Hodnotící kritéria:

0 bodů: dítě správně určí 0 – 1 úkol;

1 bod: dítě správně určí 2 – 3 úkoly;

2 body: dítě správně určí 4 – 5 úkolů;

3 body: dítě správně určí 6 – 7 úkolů;

4 body: dítě správně určí 8 úkolů

Příloha 2 - Aktivity a činnosti nabídnuté dětem v průběhu října 2016 do února 2017 při zájmových hudebních činnostech

- **Říjen**

Seznamujeme se, se zvuky – Děti se seznamují s různými hudebními i nehudebními zvuky. Poznávají zvuky přírody, hudebních nástrojů....

Jak se jmenuješ? – V kruhu se děti postupně představují svým jménem. Děti se zeptají a přitom tleskají do rytmu. Jedno z dětí odpoví: „Jmenuji se (pleskání do steh) Helenka (tleskání) a tak opakovaně se ptají dalšího kamaráda. Děti se snaží dodržet rytmus.

Stíny – Děti jsou ve dvojicích stojící za sebou. Dítě, které stojí vepředu, je vedoucí hry předvádějící různé pohyby. Druhé dítě kopíruje úkony, je stínem. (Lišková, 2006, s. 51)

Na smutného draka – Jedno dítě představuje smutného draka a ostatní se ho pokoušejí nějak rozveselit. Komu se podaří, stává se smutným drakem. (Svobodová, Váchová, Vítečková, 2012, s. 58)

Na čaroděje – Děti se pohybují libovolně po prostoru třídy, učitelka (čaroděj) při signalizaci udeřením do bubínku děti zastaví a čekají na čarodějovy rozkazy. Děti se pak promění např. v čápa, kterého pohybem ztvárňují. Děti se mohou pohybovat jako ptáci, kočky, pejskové, žabičky, medvědi, atd. (Lišková, 2006, s. 50)

Náš táta šel na houby (kontaktní hra) – Děti se libovolně procházejí po prostoru herny v daném rytmu říkadla Josefa Lady: „Náš táta šel na houby, on tam v lese zabloudí. Nezabloudí, těšte se, on nám houby přinese.“ Jedno z dětí představuje tátu a nese košík. Na znamení (konec říkanky) se všichni zastaví a dítě (táta) předá košík jinému kamarádovi. Hra se několikrát opakuje.

Dechová cvičení – Děti si lehnou na záda a zavřou oči. Učitelka navodí vyprávěním atmosféru lesa. Děti pomyslně nadechnou vůni lesa. Učitelka vede děti ke správnému bráničnímu dýchání.

- **Listopad**

Píseň „**Ježek**“ – písnička propojená s pohybem (lezení, klubíčko – přitažení předloktí i hlavu ke kolenům), (Šilingerová, Hrajeme si na zvířátka)

Lepíci – Děti se pohybují volně v prostoru. Učitelka určuje různé držení rukou, např. řekne: „ruce na uši“, „lokty na stehna“, „prsty na čelo“, „dlaně na tváře“ apod. (Lišková, 2006, s. 51)

Dráčci (pohybová prosociální hra s barevnými stužkami) – Děti (dráčci) poletují po prostoru herny na píseň „Vyletěl si velký drak“. Po skončení písně každé z dětí zaletí do svého domečku (obruč). Některé z dětí svůj domeček nenašlo... (vést děti k prosociálnosti – pomoci smutnému dráčkovi).

Mrak a dešť (hra na tělo) – Děti stojí v kruhu a drží se za ruce, uprostřed sedí dvě děti s plastovými kroupkami a znázorňují dešťové kapičky a volají na mrak: Kapičky - „*Mráčku, mráčku, poběž k nám, zalej louku, les i sad.*“ Mráček „*Já zakropím zemi, a vy pomozte mi.*“ Koho se dotkne mráček konvičkou, ten se nějakým pohybem rozprší (zatleská, zadupe, zamlaská, louská...).

Srdce (relaxační hra) – Při této hře hraje relaxační hudba. Děti mají zavřené oči a třou si dlaně o sebe, aby je co nejvíce zahřály. Dlaně přiloží na oči, které pomalu otevrou a postupně dlaně dají z obličeje pryč a rozhlédnou se kolem sebe. Poté vstanou a různě se pohybují po třídě. Na slovo SRDCE si opět lehnou a položí si ruku na srdce. Učitelka doplňuje slovy: „Slyšíte své srdce? Cítíte jeho tlukot? Tluče silně nebo pomalu?“ Děti se naučí naslouchat tlukotu svého srdce, který se mění podle intenzity tělesné námahy.

Barevné šátky – Každé dítě má jeden látkový šátek. Při doprovodu hudby se děti pohybují podle tempa melodie a dle učitelky nebo je možné využít improvizace, děti s šátky dělají stejné pohyby (točení kolem své osy, mávání nad hlavou...).

Vítr (pohybová hra) – Děti se na hudební doprovod pohybují po prostoru třídy. Podle intenzity klavíru děti jdou – vánek, rychlá chůze – větřík, běh – vítr.

Sluchové pexeso – Sluchové pexeso obsahuje 8 dvojic dřevěných krabiček a každá dvojice jinak zní. Děti hledají stejně znějící dvojice pomocí sluchu.

- **Prosinec**

Sněží, sněží, mráz kolem běží (píseň spojená s pohybem) – Děti zpívají a zároveň znázorňují pohyby slov v písni.

Už je zima už je čas (báseň spojená s pohybem) – Děti znázorňují pohyby podle slov básně (Soukupová, 2014, s. 96)

Hrajeme si s řečí (sluchová hra) – Učitelka dětem vypráví pohádku, děti pozorně poslouchají, a když uslyší slovo čert, čertice, čertisko, děti udělají bl-l, bl-l (Svobodová, Váchová, Vítečková, 2012, s. 69).

Tancovalo pět čertíků – Děti utvoří dvojice, trojice... a pohybují se podle říkadla: „*Tancovali (dva, tři...) čertíci, za ruce se drželi. Zadupali, zamávali, pak se zase rozběhli.*“ Na konci říkadla se děti rozběhnou, a hledají jinou dvojici, trojici... Říkadlo se několikrát opakuje a učitelka obměňuje počet čertíků. (Sloupová, 2014, s. 100)

Když se venku čerti žení (melodizace říkadla a pohybová improvizace) – Děti zpívají říkadlo „*Když se venku čerti žení, meluzína vdává se, Lucifer má překvapení, ladí struny na base. Když se venku čerti žení, není vidět pod nohy. Hodně štěstí popřát letí vločky z celé oblohy. Když se venku čerti žení, nevykukuj ze dveří, Lucifer má překvapení, čeká, až se zešeří.*“ na melodii písni Pec nám spadla nebo Já do lesa nepojedu. Zpěv spojí s pohybem v prostoru herny (Horová, 2014, s. 103).

Co to zvoní? (sluchová hra) – Děti hledají telefon, který zvoní jako zvoneček podle zvuku.

Hututu (pohybová hra) – Děti čertíci „*Hu-tu-tu, hu-tu-tu, dupy, dupy, dupy, dupy, už jsem tu. Vidím Tě, jůůů, vidím Tě, jůůů, dupy, dupy, dupy, dupy, už jsem tu.*“ Děti na „HU“ ukazují rukama na kamaráda vlevo, na „TU“ ukazují na kamaráda vpravo. Na „DUPY“ – děti dupají a na slovo „UŽ JSME TU“ – dají ruce v bok, „VIDÍM TĚ“ – rozhlížejí se (Svobodová, Váchová, Vítečková – upraveno podle H. Švejdové, 2012, s. 66).

Jak vločky tancovaly – Děti se šátky z gázy tancují na danou hudbu (např. Vivaldi – *Čtvero ročních dob*), (Sloupová, 2014, s. 116).

Na muzikanty (činnost rozvíjející rytmizaci) – Děti doprovází koledy hrané na klavír na různé rytmické nástroje. Spojí zpěv s hrou na rytmické nástroje.

- **Leden, Únor**

Improvizace tance sněhových vloček podle hudby – Děti tančí na doprovod zvonkohry, xylofonu. Děti poznávají výrazové možnosti hudby a pohybu ((Svobodová, Váchová, Vítečková, 2012, s. 99).

Jak zpívají ptáčci – Děti opakuji ozvěnou zvuky.

Jak se tváří mráz (hudebně-dramatická hra) – zhudebněné říkadlo „*Kdopak zamknul kaluže? Mráz. Ten za to vždy může! Ukaž, mraze, svoji tvář. Jakpak asi vypadáš?*“ Děti zpívají a učitelka rozpočítává. Na koho ukáže v poslední slabice, ten převede grimasu (obličej mrazu) a ostatní děti je napodobí (Soukupová, 2014, s. 111).

Pomalů a rychle (sluchově pohybová hra) – Děti jsou rozdělené do dvou skupin. Učitelka hraje na bubínek a střídá pomalejší tempo (chůze) hry na bubínek a živějšího tempa (běh). Úkol první skupiny dětí je reagovat na pomalejší hru chůzí, druhá skupina reaguje na živější rytmus během. Skupina dětí se pohybuje pouze tehdy, když slyší hru svého rytmu (Lišková, 2006, s. 55).

Tlesk, dup, plác (hra na tělo) – Děti hrou na tělo vymýšlejí jednoduchý rytmický vzorec. První dítě tleskne, druhé dítě tleskne a dupne, třetí dítě tleskne, dupne a plácne dlaněmi do stehů, čtvrté... atd.

Hádej (sluchová hra) – Učitelka za plentou hraje na různé hudební nástroje. Úkolem dětí je poznat daný hudební nástroj.

Příloha č. 3 – Fotografie z hudebního kroužku

Hra na rytmičké nástroje – děti se hudebně rozvíjí hrou na rytmičké nástroje

Hra na boomwhackers – děti spontánně tvoří zvuky a vzniká melodie

**Hra na klavír - lidové písně
děti doprovází zpěvem a hrou na rytmičké nástroje**

Sluchové pexeso – děti hledají dvojice stejně znějících kostiček

Děti zpěvem doprovází píseň hranou na kytaru